

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

196

Topal Osman Olayı II

Cemal Şener

Dizgi - Yayınlayan:
Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Mart 2001

CEMAL ŞENER

**TOPAL OSMAN
OLAYI
II**

Cumhuriyet

İÇİNDEKİLER

Topal Osman'ın Sonu	7
Bitiş Yerine	25
Röportajlar	31
Belgeler	43
Basında Topal Osman Olayı	43
Atatürk Arşivinde Topal Osman	67

TOPAL OSMAN'IN SONU

Meclisteki tartışmalardan sonra olayın oluş biçimi aşağı yukarı ortaya çıkar: Ali Şükrü Bey, Karaoğlan çarşısındaki Kuyulu Kahvede nargilesini içerken yanına Topal Osman Ağa'nın adamlarından Mustafa kaptan gelir. Bir süre sonra Ali Şükrü hemşehrisi ile kol kola kahveden çıkar. Osman Ağa, Mustafa Kaptan vasıtasıyla Ali Şükrü Bey'i evine davet etmiştir. Aynı akşam Osman Ağa'nın Samanpazarı'ndaki evinin üst katında komşular gürültülü sesler duyduklarını ifade etmişler. Sabahın erken saatlerinde de eşya nakletmek için evin kapısına bir arabanın geldiğini söylemişlerdir.

Ali Şükrü, Osman Ağa ve adamları sırta kadem basmışlar. Hükümet ve Mustafa Kemal oldukça güç durumda kalmıştır. O sırada M. Kemal ile Başbakan Rauf Orbay arasında şu konuşma geçer:

“Atatürk - Şimdi ne düşünüyorsun?

Orbay- Bir şey düşündüğüm yok. Topal Osman'ı yakalamak gerek. Çankaya'nın arkasında, Ayrancı tarafında Papazın Bağı denilen yerde bulunduğu sanılıyor.

Atatürk- Nasıl yakalatacaksın?

Orbay- Meclis Muhafız Birliği ile.

Atatürk- Meclis Muhafız Birliği'nde Topal Osman'la gelmiş Karadenizliler var. bunlar birbirlerine ateş etmezler, ne sen, ne ben, ne Ankara... Bir şey kalmaz...

Orbay- Suçluları yakalatmak mutlak gerek... Eğer Başkomutan olarak ve herhangi bir düşünce ile sizce buna gerek görölmüyorsa, benim bunu yarın mecliste anlatmam gerekecektir.”(1)

Ali Şükrü'yü, Osman Ağa'nın öldürdüğüne dair yeterli delil vardır. Mustafa Kemal, Muhafız Taburu Komutanı İsmail Hakkı Tekçe'ye Osman Ağa ve milislerin teslim alınması görevini, eline hücum planını da çizerek verir. Kendisi eşi Latife Hanımla birlikte Çankaya'yı boşaltarak istasyondaki eve yerleşir. Topal Osman'ın Muhafız Birliği elemanlarından bazılarını koğuşlarına girer girmez silahları alınarak tutuklanır.

Ali Şükrü'nün cesedi ise Çankaya tarafından Mühye köyü yakınlarında toprağa gömülü olarak çadır bezlerine sarılı olarak bulunur.

General İsmail Hakkı Tekçe, Muhafız Taburu ile Topal Osman Ağa'nın kaldığı evi sarar. 2 Nisan sabahının ilk saatlerinde çatışma başlar. Yarım saate yakın bir çatışmadan sonra Osman Ağa kasığından yaralı olarak ele geçer. Sedyeye konur, yolda giderken kan kaybından ölür. Çatışma sırasında 12 çete öldürölür, birkaçı da yaralanır.

Osman Ağa ve Ali Şükrü'nün öldürölme olayı bugün bile sık sık tartışılan ve “tam anlamı ile açıklığa çıkmış” bir olay değildir. Olay ile ilgili olarak dönemin canlı tanık-

(1) Rauf Orbay, Yakın Tarihimiz, c. 4, s. 82.

larının konu ile ilgili yazdıklarına başvurarak olayı çözmeye çalışalım.

Bu denli önemli bir olay ile ilgili olarak Mustafa Kemal yazdıklarında hiçbir yazılı belge bırakmamıştır.

Konu ile ilgili olarak Başbakan Rauf Orbay anılarında şöyle yazıyor:

“Derhal arama emri verdim. Ankara Valisi Abdülkadir Bey, Jandarma Komutanı, Polis Müdürü ve bütün güvenlik kuvvetleri seferber oldukları halde , hatta kendi arabamı da arama işlerine verdiğim halde iz bile bulamadı.”

Devamlı aramalar sonunda Çankaya yolundan geçen arama ekibine bağlı jandarmaların, ana yoldan ayrılan araba izlerini tarlada sürdürmeleri sırasında yeni kazılmış bir çukurda Ali Şükrü Bey’in ölüsüne rastlanır.

Ölünün avucundaki, sımsıkı tutulmuş bir sandalye hasırı parçasının da Topal Osman’ın evinde bulunan kırık sandalyeye ait olduğu tespit edilince, ele sağlam bir ipucu geçirilmiş oldu. Yakalanan Osman Ağa’nın adamı Mustafa Kaptan da Ali Şükrü Beyi kendisinin Topal Osman’ın evine götürdüğünü söyledi. Ali Şükrü Bey’i orada ayakta duran Osman Ağa’nın karşısına oturtmuşlar. Ve verdikleri kahveyi içerken birdenbire üzerine atılarak boğmuşlar. Mustafa Kaptan’ın bu itirafı ile olay tamamen aydınlanmıştı. Bu haberi akşam üzeri meclisteki odamda çalışırken getirdiler.”

Rauf Orbay bunun üstüne Mustafa Kemal’e bir tezke-re yazdığını, yemekten sonra Mustafa Kemal ve Latife Hanım ile istasyondaki evde görüştüklerini ve olayı anlattığını yazıyor. Sonra Papazın Bağ’ında olduğu sanılan Topal Os-

man ve adamları üstüne Meclis Muhafaza Birliği'ni değil, Muhafız Taburu Komutanı İsmail Hakkı Tekçe'yi harekete geçirdiklerini anlatır. Devamla:

“Osman Ağa üstüne gelindiğini sezince, Çankaya Köşkü'ne hücum etti. Köşkte kimseyi bulamayınca kapıyı kırıp içeri girdi, ne bulduysa parçalayıp ortalığı karmakarışık etti. Bu haber geldiği sırada silah sesleri de duyuldu. Bir süre sonra haber geldi. Osman Ağa altı yardımcısı ile vurulmuş ve ele geçirilmiştir.”(2)

Burada üstüne askerler gidince Osman Ağa'nın Cumhurbaşıkanı ve Başkomutan olarak Mustafa Kemal'in ikaemetgahı olan Çankaya Köşkü'ne hücum etmesi çok anlamlıdır. Topal Osman, Ali Şükrü'nün öldürölmesini tek başına planlamış olsaydı suçluluk psikolojisi ile daha farklı davranırdı. Ama silahlı askerler üstüne gelince tehlikenin Çankaya'dan kendi hayatına yöneldiğini görmüş olacak ki, kendisini bu duruma düşüren yere karşı yapacağı son şeyi yapıp silahlı saldırıya geçmişti. neden başka kimseye veya yere değil de Mustafa Kemal'e silah çekmişti. Bu davranış çok anlamlı olsa gerek. Ayrıca Mustafa Kemal'in Topal Osman üstüne Muhafız Taburunu gönderince Çankaya Köşkü'nü boşaltıp, istasyondaki eve yerleşmesi de oldukça anlamlı olsa gerektir. Olan biten adeta yapılan bir sözleşmenin tek taraflı olarak rafa kaldırılmasını anımsatıyor.

Topal Osman'ın köşkten karşılık alamayınca kapıları kırıp içeri girmesi ve kimseyi bulamayınca ne bulduysa tahrip etmesi adeta bir kahrolmanın ifadesi sayılabilir. tabii bu sırada askerlerin de Osman Ağa'yı sağ yakalamak

(2)Feridun Kandemir, Rauf Orbay, s. 106.

gibi bir kaygıları olmayıp, yaralı yakalandığı halde ölüme terk edilmesi de öldürme amacına ait bazı ipuçları ele verebilir.

Şimdi gelelim o sıradaki Meclis Başkanı Ali Fuat Cebesoy Paşa'nın olayla ilgili anılarında yazdıklarına:

“Giresun Alayı Komutanı Osman Ağa'nın alayından birkaç bölük, Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın kaldığı köşkle çevresindeki tamamlayıcı binaları korumakla görevlendirilmişti. Bu nedenle Osman Ağa'nın hem Ankara içinde Samanpazarı'nda bir evi vardı, hem de Çankaya yakınında Ayrancı bağlarında Papazın Bağı adıyla tanınan bir bağ ile binası ona verilmişti. Ali Şükrü Bey'i, 26/27 Mart akşamı saat, 16.00'dan sonra adamlarından Mustafa Kaptan aracılığı ile Samanpazarı'ndaki evine çağırılmış, orada Mustafa Kaptan'a katılan öteki adamları ile birlikte boğdurtmuş olduğu gerçekleşmişti. Karanlık bastıktan sonra ölüsünü bir sandık içinde çevredeki Mühye köyüne gönderterek gömdürmüştü. Kendisi de Papazın Bağı'na çekilerek sonucu beklemeye başlamıştı. Osman Ağa ile maiyetinin katil oldukları anlaşılınca yakalanmaları önemli bir konu olmuştu. Çünkü alayına bağlı bölükler Gazi Paşa'nın koruyucularıydı. Osman Ağa'nın yakalanmasından bir gün önce Mustafa Kemal Paşa'nın önünde yapılan bir bakanlar kurulu toplantısında Ağa'nın Muhafız Bölükleri, Meclis Muhafız Taburu ile değiştirilerek Ağa'nın Muhafız Taburu tarafından yakalanıp adliyeye teslim edilmesine, köşkteki muhafızların değiştirilmesinden önce Gazi ile eşi Latife Hanım'ın köşkten istasyondaki binaya inmelerine karar verilmişti. Gazi, eşi ile birlikte yemeğini Çankaya Köşkü'nde yedikten sonra gizlice ve kimsenin gözüne batma-

dan istasyona inmiş, ondan sonra muhafızların değiştirilmesine ve Osman Ağa ile maiyetinin tepelenmesine başlanmıştır.”(3)

Ali Fuat Cebesoy’un anlatımında da; ölen Ali Şükrü Bey, öldürülen Mustafa Kemal’in Özel Muhafız Tabur Komutanı Topal Osman Ağa, ama Osman Ağa’nın üstüne asker giderken olağanüstü tedbir alınan kişi Mustafa Kemal Paşa’dır. Burada bir gariplik yok mu? Topal Osman Ağa adeta Mustafa Kemal’den beklemediği bir tavır ile karşı karşıya kalmış izlenimini vermiyor mu?

Meclis basımevi Müdürü Feridun Kandemir ise, “Siyasi Cinayetler” adlı kitabında bu olayı özetle şöyle anlatıyor:

“İlk günlerdeki araştırmalar Ali Şükrü Bey’in bir kişisel düşmanlıkla öldürülmüş olamayacağını anlatınca siyasi sebeple öldürüldüğü kanısı kuvvetlenmiş, böyle bir cinayeti yapabilecek kimsenin de ancak Topal Osman olabileceği kanısı belirmişti. Bu şüphe ile, Topal Osman’ın TBMM’deki kolu sayılan Mustafa Kaptan sorgusunda salı akşamı, Ağa’nın emriyle ben Ali Şükrü Bey’i eve götürdüm, dedi. Bunun üzerine Ankara ve çevresi köşe bucak aranmaya başlandı. Bu arada Mustafa Kaptan tutuklanmıştı. O nun yakalandığını duyan Topal Osman da saklanmıştı. Topal Osman’ın saklanması, üzerindeki şüpheleri adamakıllı kuvvetlendirmişti. Güvenlik kuvvetleri de evini sarmıştı. Evin çevresinde çık sıkı bir arama yapılıyordu. Pazar günü akşamüstü köşkün beş altı yüz metre berisinde sineklerin konup kalktığı bir çukurun içinde Ali Şükrü’nün ölüsü bu-

(3) Ali Fuat Cebesoy, Siyasi Hatıralar, s. 295.

lunmuştu. Çıkarılan ölünün elbisesi üzerine bir torba da geçirilmişti. Vücudun türlü yerleri parça parça edilmiş çiftiple boğulduğu anlaşılmıştı. Sol eli kırılmış, dili dışarı fırlamış, sımsıkı yumuk sol avucunda sandalyenin hasırları kalmıştı. Sol kulağının yanında bir de bacak yarası vardı. Ölünün bulunduğu yer Topal Osman'ın kaldığı yere beş yüz metre uzaktaydı. Sıra Topal Osman'ın yakalanmasına gelmişti. Gece alınan tedbirle Mustafa Kemal Paşa ile eşi Latife Hanım, kimse duymadan Çankaya Köşkü'nden istasyondaki binaya aktarıldı. Bundan sonra güvenlik kuvvetleri harekete geçerek Topal Osman'a teslim olmasını bildirdiler. Karşı boyunca yirmi dakika kadar çatışmadan sonra yanındakilerden bazıları öldürüldü. Topal Osman yaralı olarak ele geçti ise de kısa bir süre sonra o da öldü.”(4)

Kandemir'in anlatımı da görüldüğü gibi Başbakan Orbay ve Meclis Başkanı Cebesoy Paşa doğrultusunda. Yinelenmesi gereken bir nokta ise, Topal Osman'ın yaralı olarak ele geçtiği ve kısa bir süre sonra öldüğüdür.

Olayı bu defa Muhafız Taburu Komutanı General İsmail Hakkı Tekçe'den dineleyelim:

“Aldığım emir üstüne Muhafız Taburunu toplayıp harekete geçtim. Topal Osman'ın bulunduğu Papazın Köşkü'nü kuşattım. Çember daralırken Topal Osman'ın müfrezesi tarafından üzerimize ateş açıldı. bir erimiz şehit oldu. Çatışmaya başladık. Gün doğarken çarpışma devam ediyordu. Çarpışma öğleden önce bitti. Topal Osman müfrezesi bertaraf edilmişti. Topal Osman da vurulmuştu. Ölenleri oraya gömdüm. Sağ kalanları Atatürk'ün bulunduğu is-

(4) Feridun Kandemir, Siyasi Cinayetler, s. 41.

tasyondaki binaya götürdüm. Meclisin kararı üstüne Topal Osman'ın ölüsü gömüldüğü yerden çıkarıldı ve meclisin önünde ayağından baş aşağı asılarak herkese gösterildi.”(5)

Falih Rıfkı Atay ise “Çankaya” adlı kitabında olayla ilgili olarak şunları yazıyor:

“Mecliste sert tartışmalar oluyordu. Bir defasında Trabzon Milletvekili Ali Şükrü kürsüde konuşan Mustafa Kemal’e ağır sözler söyledi. Birbirlerinin üstlerine yürüdüler. Bu olaya çok sinirlenen Topal Osman bir adamını yol-layarak Ali Şükrü’yü konuşmak üzere Çankaya tarafında-ki evine çağırır ve karşısındaki iskemleye oturur oturmaz boğdurur. Vak’a çok önemli idi. Boğduran Mustafa Kemal’in Muhafız Komutanı. Mustafa Kemal’in evini bekleyen erler onun adamları. Düşmanlar cinayeti Mustafa Kemal’den biliyorlardı.”(6)

O dönem Lozan görüşmelerinin lideri İsmet İnönü ko-nuyla ilgili şu değerlendirmeyi 27.09.1968’de Ulus Gazete-sinde yapıyor:

“Lozan Konferansı’nın kesintiye uğraması sebebiyle Ankara’da bulunduğum esnada cereyan eden fena hadise-lerden biri de Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey’in öldürül-mesi ve bu ölümün yarattığı ihtilaflar olmuştur.”

1. TBMM zabıt katiplerinden olup mecliste olup biten birçok gizli celseyi de izleme olanağı bulunan Mahir İz ise hatıralarında Ali Şükrü Olayı ile Topal Osman ilişkisine ait şöyle yazıyor: (7)

(5) Milliyet gazetesi, 16.11. 1968.

(6) Falih Rıfkı Atay, Çankaya, İstanbul, 1969, s. 93.

(7) Mahir İz, Yılların İz, İstanbul, 1975, s. 93.

“İşte bu esnada karşısına Topal Osman çıkarıldı. Eşkiyalıktan gelme, fakat Trabzon havalisinde Pontusculara karşı yaptığı şiddetli savaşla bütün günahlarını unutturan Giresunlu Topal Osman, herkesin baş üstünde taşıdığı milli bir kahramandı. Çerkes Ethem ve emsali hükümet asileri ve bir takım İzmir efeleri bu meydandaydı. Hepsi kendi mıntıkalarında büyük hizmetler etmişlerdi. Bu hizmetler günahlarına karşı birer kefalet sayılmıştı.

Topal Osman'ın yüz elli neferi bulan çetesi Çankaya'da resmi muhafız kıtasının teşekkülünden evvel, orada Mustafa Kemal Paşa'yı koruma vazifesini görüyordu. Sonra bir muhafız taburu teşekkül etti. Kumandanlığına da İsmail Hakkı Tekçe tayin edildi. Onlar da Çankaya'nın diğer tarafında mevzi aldılar. Artık osman Ağa'nın çetesine lüzum kalmamıştı. Fakat kimse buna ses çıkarmaya cesaret edemiyorlardı. Meclisin polisi, komiseri bile tabancasını kapıda bırakmak suretiyle meclise girebilirken, bu çete efradı pür silah hatta küçük bombaları ile yani hiç kimseden izin almak lüzumunu hissetmeden doğrudan doğruya meclise giriyorlar ve toplantı salonunun kapısını açıp içeriye birkaç kişi toplu halde bakabiliyorlardı.”

Mahir İz, “Bu çete” diye nitelediği Topal Osman ve milislerinin şehirde Nizam ve intizamı, hatta askeri kışlada disiplini bozacak tavırlar takınmaya başladıklarını anlattıktan sonra; “Elbette bu gayri tabii hal devam edemezdi. Galiba ‘bir taşla iki kuş vurulsun’ diye Ali Şükrü Bey’in izale-i vücudu Topal Osman’a havale edildi.” diyor.

Anıların devamında, Topal Osman ile Ali Şükrü'nün iyi hemşehrilik ilişkilerinin olduğunu, Ali Şükrü'nün Osman Ağa'yı takdir ettiğini, zaman zaman Karaoğlu'da Ku-

yulu Kahvede bir araya gelip nargile içtiklerini yazıyor. Olayın meydana geldiği akşam da Ali Şükrü'yü Osman Ağa bu kahveden Mustafa Kaptan'a evde nargile içmek için çağırır. Olayın oluş biçimini ise şöyle anlatıyor: "Oturmuşlar, sohbet başlamadan önce iki nargile gelmiş. Bir taraftan da sohbet başlamış. Tam bu sırada kahveler gelmiş. Ali Şükrü Bey kahve fincanını eline alır almaz, kara donlu çete tarafından dördü, yağlı ipi Ali Şükrü Bey'in eğilmeyen başına geçirmişler. Ali Şükrü o esnada, Osman, yaktın beni! demiş ve eliyle oturduğu iskemlenin hasırlarına can havli ile o kadar kuvvetle sarılmış ki naaşının avucunda o hasır parçaları görülmüş."

Anıların devamında olayın meclise yansması. Hüseyin Avni Bey'in; Rauf Bey! Katilleri biz sizden istiyoruz, demesini; Rauf Bey'in de, katilleri mutlaka Meclis-i Ali'ye getireceğim diye söz verdiğini anlatır. Osman Ağa ile jandarmaların karşılaşmasını ise şöyle verir:

"Müşademe sonunda Topal Osman yaralanmış, çete efradı bunun üzerine teslim olmuşlar. Osman Ağa'nın cesedi, Taşhan'ın önündeki meydanda asıldı. Çetesi de silahlarından tecrit edilmiş olduğu halde muntazam bir şekilde meclisin önünden geçirilerek memleketlerine gönderildi."

Tarihçi Mahmut Goloğlu ise olayı şöyle dile getiriyor: (8)

Topal Osman Ağa, Ali Şükrü Bey'i öldürdüğü sırada Mustafa Kemal'in ve meclisin korunması görevini almış, milis yarbay rütbe ve üniformasına kavuşmuştu. Dilediği zaman meclise geliyor, özel yerine oturuyor ve konuşmaları izliyor. En yakın adamı Mustafa Kaptan da subay üni-

(8) Mahmut Goloğlu, Türkiye Cumhuriyeti, c.5, s.166

formas1 ile Meclis Muhafız Komutanı olmuştu. Yani meclisin korunması görevi Topal Osman Ağa'ya verilmişti. Meclisin her şeyinin kendinden sorulduğu kanaatindeydi. Ali şükrü Bey de meclisteydi. Ve Mustafa Kemal'e karşı sert bir muhalefet yapıyordu. Hele son gizli toplantılarda Birinci ve İkinci Grup üyeleri eller cepte karşı karşıya gelmişlerdi ki, Topal Osman Ağa buna dayanamazdı.

Göröldüğü gibi Goloğlu da Ali şükrü Bey'in öldürölmesini Mustafa Kemal ile İkinci Grup arasındaki çelişkiye bağlıyor. Bu bir anlamda meclisteki hükümet ve muhalefet arasındaki mücadele idi. Yani iktidar mücadelesinin meclise yansıyan yönüydü.

Sıra, Birinci Meclis'te Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı yapmış Sinop Milletvekili Rıza Nur'un anılarına geldi. Bakalım dönemin önemli tanığı ve keskin gözlemcisi Rıza Nur konu ile ilgili neler düşünüyor:

“Mustafa Kemal bir gün Keçiören'de Kılıç Ali'nin bağına gitmiş. İçmişler, Mustafa Kemal zil zurna sarhoş olmuş. Topal Osman'ın adamlarından olup maiyetinde bulunan üç kişiyi çağırımış, emir vermiş ‘şimdi gideceksiniz, nerede ise Ali şükrü'yü bulacaksınız. Öldürüp geleceksiniz!’ Kılıç Ali ve diğer avane yalvarmışlar, ‘Sırası değil, bırak sonra yapalım, böyle apaşıkar olmaz’ demişler, Dinletememişler. Bu üç kişi yola düşmüş. Kılıç Ali ve emsali uğraşmaktan vazgeçmemişler ve demişler ki, ‘Bu böyle olmaz, şimdi bırak. Biz onu gizlice öldürürüz!’ Nihayet Mustafa Kemal razı olmuş. Bir adam gönderip bu üç kişiyi geri çağırımışlar. Cinayet kalmış, fakat bu üçten biri Ali şükrü'nün akrabasıymış, akşam gizlice gelip Ali şükrü'ye anlatmış. ‘Tetik davran’ demiş.”

Rıza Nur anılarında daha sonra olaya ilişkin Ali Şükrü ile sohbetini anlatıyor. Topal Osman'ın kişiliği üstüne gözlemlerini yazıyor. Mecliste Birinci ve İkinci Gruplar arasındaki çelişkilerin tırmandığını ifade ediyor. Osman Ağa'nın mecliste hainler varmış demesi üstüne ise şu yorumu yapıyor:

İş anlaşıldı. Mustafa Kemal, İkinci Grup'tan bizâr, çaresi de kalmamış. Topal Osman'a bunları katliam ettirecek. Demek ki bu işi kurmuş, işinde Osman'dan münasip ehli yok. Hem vatanperverdir, hem cahil.

Rıza Nur, Ali Şükrü'nün cesedinin bulunmasını ise şöyle anlatıyor:

“Zabit bakmış, Çankaya'da sürülmüş bir tarlanın bir yerine birçok sinek yığılmış, bir yere konuyor uçuyorlarmış. Dikkatini celbetmiş, oraya gitmiş ve toprağı koklamış. Leş kokuyor. Biraz eşelemiş, eline bir parmak dokunmuş. Epeyce açmış, bir insan ayağı. Bütün açmışlar, Ali Şükrü... Demek acele ile çukuru derin kazamamışlar...”

Topal Osman'ın yakalanması ve çıkan çatışma ile ilgili olarak ise şunları okuyoruz:

“Başvekil Rauf bir jandarma müfrezesi ile Çankaya'da Mustafa Kemal'in köşkünün yanındaki köşkü basıp Osman'ın tevkif edilmesi emrini vermiş. Ne gaflet! Bu Mustafa Kemal'e hareket çanının çalındığını haber vermiştir. Rauf'a haber yollayıp çağırtmış ve 'Bu adamın yanında bu kadar haşarat var, bu iş bu kadar jandarma ile olmaz. Ben askerle yaparım. Yalnız tertibat almak için vakit lazım' demiş. Rauf aptalı da ona kanmış, jandarma işini bana bizzat Mustafa Kemal anlattı. Hakikaten Ağa'nın yanında birkaç

yüz adam vardı ki hepsi de eşkiya idi. Birkaç senedir Mustafa Kemal'i bunlar muhafaza ediyordu. Yani bunlar onun muhafız taburu idiler.”

Rıza Nur Topal Osman'ın ruh halini ise şöyle anlatıyor:

“Ağa çok korkmuş, çok telaş etmiş. Mustafa Kemal tesselli vermiş. Geceleri Mustafa Kemal'in yanında geçirirmiş. Demek Ağa cinayeti yapar yapmaz en emin yer olarak Mustafa Kemal'in köşkünün yanına gömmüş. Kendi de oraya sığınmış.”

Böylece Trabzon Milletvekili İkinci Grup lideri ve meclis muhalefet lideri Ali Şükrü Bey'in katili olarak Meclis Muhafız Birliği komutanı olarak Giresunlu Topal Osman Ağa öldürülür. Bu sonuç İkinci grubun istediği bir sonuçtu. Çünkü İkinci Grup; hükümetten Ali Şükrü'nün öldürülmesine karşı Topal Osman'ın kellesini istiyordu.

Ama iş bu kadarla da kalmadı. Topal Osman Ağa'nın öldürülmesine rağmen yargılanması ve Meclis önünde asılması isteniyordu. Meclisteki muhalefet amcına ulaşmıştı. Ama henüz tatmin olmamıştı.

O günleri Mahmut Goloğlu şöyle anlatıyor:

“Bütün bunlardan ötürü, eğer Ali Şükrü Bey'i Topal Osman Ağa öldürmüştü ki öldürmüştür. Ve fakat Mustafa Kemal Paşa hiçbir zaman ona 'suçlu dememiş, hep 'sanık' demiştir. Kesinlikle diyebiliriz ki; Topal Osman Ağa, Ali Şükrü Bey'i meclisteki sert muhalefetinden ötürü öldürmüştür. Belgesiz ve dayanaksız bazı yayınlarda, Trabzonlu Yahya Kahya'nın öldürülüşü ya da Topal Osman Ağa'nın eskiden beri Ali Şükrü Bey'e dargın oluşu gibi olayların sebep gösterilmesi tamamen gerçektir.” (10)

(10) Mahmut Goloğlu, Türkiye Cumhuriyeti, c.5, s.166.

Meclisteki görüşmeler sonucu hükümet ve muhalefet Ali Şükrü Bey'in Topal Osman tarafından öldürüldüğü kanısına varır. Bu doğrultuda verilen bir önergenin kabul edilmesi ile birlikte Topal Osman Ağa'nın ölüsü; "Gömüldüğü yerden çıkarılarak, TBMM binasının kapısına asılmış ve meclis adına Trabzon'a başsağlığı telgrafi çekilmiştir." (11)

Osman Ağa'nın ölüsünün meclis önüne asılmasının öyküsünü Kadir Mısırlıoğlu, Rıza Nur'dan aktarma ile çok çarpıcı bir tarzda şöyle veriyor:

"Topal Osman Ağa, yakalanışı esnasında müsademe-de mecburen veya Dr. Rıza Nur'un ifadesine göre mukavemet etmeyip çağrıldığı Çankaya'ya kuzu kuzu giderken Muhafız Kıtası Kumandanı Rizeli Binbaşı Fuad Bey'in emri ile -sırf konuşmasını önlemek maksadıyla- kasden öldürülmüştü. Fakat cesedi üzerinde o kadar tahribat yapılmıştı ki; tanınacak bir halde değildi. Hatta başı olmayan bir cesedi bu hükmün infazı bakımından zorunlu olarak ayağın-dan asmışlardı."

Topal Osman'ın neden boğazından değil de ayağından asılmış olduğunu doğrusu çok çarpıcı olarak öğrenmiş olduk. Adı geçen yazının devamı ise şöyle geliyor:

"Meb'usların büyük kısmı O'nun daha dün alkışladıklarını kahramanlıklarını unutmuşlar ve kendisine karşı hınçla doluydular. Hadisenin gerçek fail ve müşevviklerinden de haberleri yoktu. Bu bakımdan hınçlarını Topal Osman'ın cesedinden çıkarma yoluna gittiler. Topal Osman'ın ayağından asılmış başsız cesedi Ulus Meydanı'nda günlerce ipte sallandırıldı." (12)

(11) Mahmut Goloğlu, aynı eser, c.5,c.166.

(12) Kadir Mısırlıoğlu, Ali Şükrü Bey,s.234, dipnot.

Böylece 1.TBMM gücünü göstererek daha önce varlıklarını onun silahlı gücüne borçlu olduklarını unutarak Topal Osman'ın başsız cesedinin mezardan çıkarıp idam cezası vermek ile yetinmediler. Bir de Ulus Meydanı'nda kurşun yağmuru ile kalbura dönmüş cesedi ayaklarından asıldığına tanık olundu.

Rıza Nur'un, Ali Şükrü Bey ve Topal Osman Ağa'nın sonları ile ilgili yazdıkları bu konuda yazılmış başka kaynaklarca desteklenmese "Rıza Nur'a özgü" düşüncelerdir denip geçilebilir. Ama görüldüğü gibi Rıza Nur'un konu ile ilgili yazdıkları ile diğer yazılanlar arasında bir yakınlık söz konusu. Farkları ise belki Rıza Nur'un konuyu daha net ifade etmesidir. Kaldı ki Topal Osman'ın ölümü ile Mustafa Kemal ilişkisi Falih Rıfkı Atay'ca da çok net ifade edilmiştir. Falih Rıfkı Atay, Rıza Nur gibi Mustafa Kemal'in muhalifi filanda hiçbir dönem olmamıştır. Üstelik Milli Mücadele'nin başından Mustafa Kemal'in ölümüne dek en yakın siyasal yandaşı olmuş birisidir. Sürekli Mustafa Kemal'in en yakınında bulunmuş fikirdaşı sayılır.

Falih Rıfkı Atay, Mustafa Kemal'in hayatını yazdığı ve 'Çankaya' adını verdiği eserinde çetelere ilişkin; "Çeteler Kuvay-ı Milliyesi Yunan tehlikesine karşı batıda; Ermeni tehlikesi ile güneyde, Pontus tehlikesi ile Karadeniz bölgesinde kendini göstermiştir. Bir ara Pontus Rum çeteleri altı- yedi binden, yirmi beş bine yükselmiştir. Bunlara karşı koymak için de Kel Oğlan veya Topal Osman gibi halk kahramanları çıkmıştır." (13) diye yazdıktan sonra "halk kahramanı" dediği Topal Osman'ın sonunu ise şöyle anlatıyor:

(13) Falih Rıfkı Atay, Çankaya, 1980,s.237.

“Karadeniz kıyılarının bu destan kahramanı, sonuna kadar Mustafa Kemal’e bağlı kalan, çetesinin adamlarına Çankaya’da ve köşkle şehir arasındaki yolda nöbet bekleten Topal Osman da, en sonunda, nizamlı ordunun kıta kumandanlarından İsmail Hakkı Tekçe tarafından ve Mustafa Kemal’in emriyle Çankaya sırtlarında vurulmuştur.” (14)

Bir zamanların, “destan kahramanı, Topal Osman, ‘Mustafa Kemal’in emriyle Çankaya sırtlarında vurulmuştur” saptanmasını Falih Rıfkı Atay yapıyor.

Meclis, Ali Şükrü’nün katili olarak Topal Osman’ı gömüldüğü yerden çıkarıp, kurşun yağmurundan kevgire çevrilmiş başsız cesede idam cezası verip infaz da ettikten sonra sıra Ali Şükrü’nün cenazesinin memleketine götürülerek defnedilmesine geliyor.

Ali Şükrü’nün cenazesinin Trabzon’a götürülüp defnedilmesini Meclis karara bağladıktan sonra, meclisi temsilen de 1. Gruptan Trabzon Milletvekili Hamdi Bey (Nebioğlu) ile İkinci Gruptan Rize(Lazistan) Mebusu Ziya Hurşit görevlendiriliyor.

İkinci Grup, Ali Şükrü’nün öldürülmesini;“milletin özgürlüğü uğruna canını yitirmiş bir kahraman, bir fedai, bir politika şehidi” olarak değerlendiriyordu.

Birinci Grup üyelerine göre ise, olayın politik bir yönü yoktu. Hükümetin resmen açıklamasına ve Topal Osman’ın asılması hakkında meclis oybirliği ile karar almış olmasına karşın; “Ali Şükrü’nün ölümünü, yapanı bilene-memiş, adi bir adam öldürme suçu sayıyor, bunun için de Topal Osman’ın katillliğini kesin bulmuyor. Ali Şükrü

(14) Falih Rıfkı Atay, aynı eser,s.263.

Bey'den söz ederken “Topal Osman Ağa tarafından öldürüldüğü sanılan” diyor ve muhalif mebusların özel çıkarları için bu olaydan yararlanmak istediklerini ileri sürüyorlardı.”(15)

Ali Şükrü'nün cenazesinin hangi yoldan Trabzon'a götürülmesi gerektiği de mecliste hükümet ve muhalefet arasında büyük sorun olur. Muhalefet Kastamonu-İnebolu üstünden Trabzon'a giden yolun karla örtülü olduğunu bahane ederek, cenazenin önce İstanbul'a oradan Trabzon'a götürülmesini istiyor.

Mustafa Kemal bu olaya da el koyarak Başkan Rauf Orbay'a yazdığı tezkerede; olayın ve şartların nazikliğinden bahsederek şöyle diyor:

“Yeni Türkiye'nin mutluluğu ve esenliği bakımından çok adi ve çok hasis isteklerle kişisel çıkar sağlamak isteyen bazılarının bir zavallı ölüden yardım beklediklerini görmek kadar alçalma sebebi olamaz. Bundan ötürü, devletin, milletin ve TBMM Hükümeti'nin şeref ve haysiyetine uygun davranışın gereğini yapmaktan sorumlu olan sizin gereken tedbirin alınmasını emretmenizi rica ederim.”(16)

Olayın etkisi iktidar ve muhalefet üstünde gün geçtikçe şiddetlenir. Cenazenin geçtiği yerlerde ve Trabzon'da gösteriler yapılır. “Mustafa Kemal'in cinayeti” diye halka propaganda konuşmaları yapılır. Muhalifler iktidara ateş püskürür.

Topal Osman'ın cenazesinin Giresun'a götürülüp defnedilmesine önce karşı çıkılır. Ancak ailesinin ısrarlı istemleri karşısında izin verilir. Cenazeyi kardeşi Hacı Hasan

(15) Mahmut Goloğlu, aynı eser, s.167.

(16) Rauf Orbay, Yakın Tarihimiz, c.4, s.42, s.84

Efendi önce tren ile İstanbul'a oradan da deniz yolu ile Giresun'a götürür (17)

Çevre illerden de gelen kalabalık kederli bir topluluk Osman Ağa'ya son görevlerini yaparlar. Topal Osman'ın cenazesi omuzlar üstünde Giresun'un en görkemli yeri olan Giresun kalesinde Kurban Dede'nin yanında toprağa verilir.

Osman Ağa'nın mezarı bugün kalenin tam zirvesinde çevre il ve ilçelerden gelen halkın uğrak yeri olarak da adeta bir türbeye dönüşmüş durumda. Bizim ziyaretimiz sırasında da Tokat-Erbaa'dan gelmiş konukları vardı Osman Ağa'nın...

Giresun insanının birçok konuda bir araya gelmesi mümkün değilken; tüm Giresunluları bir araya getirecek, ortak payda oluşturacak başlıca konunun Topal Osman olgusu olduğunu tesbit etmek çok zor değil. Topal Osman'ı sahiplenmek siyasi yelpazede sağ veya solun neresinde yer alınırsa alınsın Giresunlunun tek ortak noktası.

(17) Erden Menteşoğlu, f Osman Ağa, s.119.

BİTİŞ YERİNE

Giresun'a gidişimde, halkın konu ile ilgili izlenimlerini ve yaşlıları dinlerken ailesini de görmenin ve konu ile ilgili görüşmenin yararlı olacağını düşünmüştüm. Bu amaçla Topal Osman'ın torunu Osman Feridunoğlu'nun işyerini ziyaret ettim. Feridunoğlu, Giresun Tofaş baş bayii ve son yılların Giresun vergi rekortmeni.

Osman Feridunoğlu konuya karşı ilgisiz kalmıştı. Doğrusu buna uzun süre kızmıştım. Fakat Topal Osman'ın akibeti düşünüldüğünde özellikle de Mustafa Kemal, Cumhuriyet Hükümeti'nin ve Meclisin güvenliğini korumak için hayatını feda eden dedelerinin önce "Ali Şükrü'nün katili" yapılması, sonra da "Mustafa Kemal tarafından öldürülmesi"nin ne demek olduğunu düşünmek bile istemiyorum. Bir de kurşundan kevgire çevrilmiş başsız bedenin ayaklarından asılmasının ne demek olduğunu düşünemiyorum. Bu sonun bu aileye ne denli ağır bir yük yüklediğini ise düşünmek olası değil. Bu yüzden yıllar süren baskılardan olsa gerek. Osman Ağa'yı kendileri değil, Giresunlular savunsun istiyorlar.

Ailenin ekonomik durumu oldukça iyi. Bu Topal Os-

man Ağa'dan bu yana böyleymiş. Halktan, Osman Ağa'nın memleketten kaçırttığı Rum ve Ermenilerin mallarının tapularının Belediye Başkanlığı döneminde kendi üstüne yaptırdığını söyleyenler var. Hatta bu tapuların çuvallar dolusu olup, satmakla bitiremediklerini söyleyenler de var. Ama mal, mülk Osman Ağa'dan değil, kardeşi Hasan'ın uyanıklığı ile Rumlardan alıkonmuştur diyenler de var. Ayrıca Batı Trakya ile mübadele sırasında tapuların Hasan Feridunoğlu'nda kaldığını, o yıllarda sıtma nedeni ile kimsenin sahile inmek istemediğini, kimsenin sahilden yer istemediğini bu yüzden tapuların Feridunoğulları'nda kaldığını gasp ile alınmadığını belirtenler de yok değil.

Çalışma, bu olayda bir tarafı veya diğer tarafı aklamak ya da karalamak amacı taşımıyor. Kurutuluş Savaşı tarihinde Topal Osman Olayı bence önemli bir olay. Fakat konu ile ilgili resmi tarih hep olduğu gibi nesnellikten uzak bir yerde. Bu konudaki birçok çalışma ise resmi tarih tezinin gölgesinde... İş böyle olunca birçok olayda olduğu gibi bu konuda da tarihin yeniden yazımı gündeme geliyor. Bu ise zorlu ve titiz bir uğraşın sonucu gerçekleşebilir. Bir olayda taraf tutmak ise gerçeğin ortaya çıkmasına bağlıdır. Bu ve benzer çalışmalar perdeyi aralayıp bize gerçekleri gösterebildiği ölçüde amacına ulaşacaktır.

Ülkemizde ne yazık ki, tarih adına dönem olur Mustafa Kemal'i çeşitli ithamlar altında bulundurmak moda olur. Dönem olur Mustafa Kemal'e övgüler dizmek moda olur. Ahmet Taner Kışlalı bir yazısında: "Aziz Nesin yıllar önceki bir konuşmamız sırasında şöyle demişti" diyor:

“-Geçmişte Atatürk’ü eleştirmiş olmaktan dolayı şimdi utanıyorum. Her geçen gün gözümde küçüleceğine, tersine daha da büyüyor.” dediğini söylüyor ve ilave ediyor:

“Mustafa Kemal’i bilimsel olarak değerlendirebilmemenin yöntemi açık: Hangi koşullardaydı? Ne yapmak istiyordu? Ne yaptı? Sonuç ne oldu?

Peki açtığı yol tüm ihanetlere karşın nereye varmış? Eksiklikleri, yanlışları olsa da hiçbir Müslüman ülkede var olmayan bir demokrasiye!..”

Kışlalı yazısının sonuç kısmında ise şöyle yazıyor:

“Bir cümle hâlâ kulaklarımda: ‘Cesaretim olsa tıpkı İn-ce Memed’in destanını yazdığım gibi, Mustafa Kemal’in de destanını yazmak isterdim...’

Ölümünden yarım yüzyıl sonra - ve tüm ideolojik değerlerin alt üst olduğu bir dünyada- eğer bir kişi hâlâ Yaşar Kemal’de ve milyonlarca insanda bu duyguları yaratabiliyorsa, hâlâ güncelse, bunun anlamı açıktır. (18)

Ülkemizde siyasal yelpazenin sağında veya solunda yer alan yazar, düşünür, aydın ve siyasetçilerde de Topal Osman konusunda tam bir pusulasızlık, belirsizlik söz konusu...

Sağ kesim Topal Osman’ı sevmez. O kesim Topal Osman’ı ödünsüz Mustafa Kemalci görürler. Bu uğurda Ali Şükrü’yü laiklik ve Cumhuriyet uğruna şehit etti derler. Hattâ Ali Şükrü’yü “Şehid-i Muazzez” (Şerefli Şehit) diye saygı ile anarlar. Topal Osman ve Mustafa Kemal’i O’nun katili olarak lanetlerler.

Sol kesim ise, Kemalist sol diye kendini ifade edenler, Topal Osman’a bugün bile açıkça sahip çıkamıyorlar. Sos-

(18) Ahmet Taner Kışlalı, Cumhuriyet gazetesi, 8.3.1992.

yal demokrat solun dışındakiler ise; Topal Osman'ı Mustafa Kemal'e yakınlığı ve bazı faaliyetlerden, mesela, Koçgiri isyanı gibi olaylarda oynadığı rolden dolayı eleştiriyorlar.

Topal Osman'ı ülkede tanıyıp yaptığı olumlu çabalarına sahip çıkarak savunan tek kesim ise sağ ile solu ile Giresunlulardır.

Giresunlular bir meydana ve bir caddeye Osman Ağa adını vermişler. Giresunlular 1981'de Mustafa Kemal'in 100. doğum yıldönümü kutlamaları yılında bir Osman Ağa heykelini kentlerine yapmak isterler. Kampanya açılır. Heykel siparişi verilir. Sıra Osman Ağa, tarihi bir kişilik olduğu için Türk Tarih Kurumu'ndan izin almaya gelir. Başvuru yapılır, 'gizli' yazı Afet İnan imzalıdır ve; "Heykelinin dikilmesini gerektirebilecek bir kahramanlığı yoktur." gerekçesi ile istem reddedilir.

Topal Osman Ağa'nın silah arkadaşlarından Mehmet Şakir Sarıbayraktaroğlu yazdığı 'Osman Ağa ve Giresun Uşakları Konuşuyor' adlı anı kitabında Giresunlunun çıkışlığını şöyle yükseltiyor:

"Üzülerek yazıyorum, Osman Ağa ve Giresun uşaklarının bu kadar hizmetinin karşılığı böyle mi olacaktı? Giresun Uşakları zafer kazanıldıktan sonra sevinçler içinde tezkerelerini alıp evlerine dönecekleri yerde, ağlaya ağlaya döndüler. Nasıl ağlamasınlar, o kara günlerde bu vatanın kurtulması için çeteye yazılmışlardı.

Zafer kazanıldı, vatan kurtuldu, sonu böyle mi olacaktı? Osman Ağa, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın maiyetine 200'den fazla muhafız vermiş ve uşağa da; Mustafa Kemal Paşa'nın muhafazası yalnız size aittir. O'nu her yerde siz koruyacaksınız, her yerde O'nun muhafazasını tahtı temi-

ne siz alacaksınız, sayet Paşa'ya ufak bir şey olursa kendinizi yok bilin. Hattâ Giresun'daki çocuklarınızı da yok bilin demiştir..." (19)

Yazdıklarımın burada sonuna geldim. Şimdi sizi konu ile ilgili söyleşi ve edindiğim belgeler ile baş başa bırakıyorum. Bu çalışmanın bundan sonra bu ve benzer konulardaki çalışmaara bir kapı aralaması dileği ile...

(19) Mehmet Şakir Sarıbayraktaroğlu, Osman Ağa ve Giresun Uşakları Konuşuyor, s. 207.

RÖPORTAJLAR

MUSTAFA HAKYEMEZ

*(82 yaşında, Muharip Gazi,
Giresun Eski Mücahitler Derneği Sekreteri)*

Mustafa Dayı sohbete şöyle başladı: Osman Ağa Taşkışla'da Pontus bayrağını adamları ile indirince ben buradaydım. O olayı gözlerimle gördüm. Bayrağı buradaki Rumlar şimdi Ticaret Lisesi binası olan okula asmışlardı. Muhtariyet ettiler. Osman Ağa çetesi ile gelmişti. Bayrağı indirdi, yaktı. Yerine Türk bayrağını astı.

Hiç unutmam halk kaleden aşağı miting yapmıştı. Tarih 8 Haziran 1919'du. Bu kayıtlarda sabittir. Miting yapan halk: "Kahrolsun padişahlar, bizi sattılar" diye sloganlar attılar.

Osman Ağa, Giresun'un kurtarıcısıdır. Rum çetelerinden bizi o kurtardı. Rum elebaşları çuvallara koydu, çuvalların ağzını bağlayıp kayıklarla taşlara bağlayıp denizin dibine attı.

Osman Ağa'yı halk çok severdi. O'nun buyruğundan çıkmazlardı. Osman Ağa 2 davul, 2 zurna ile köy, köy dolaşıp gönüllü yazdırdı. Babamda çeteye yazıldı. Ben o zaman 9-10 yaşlarındaydım.

Atatürk Samsun'a çıkınca Osman Ağa'ya elçi gönderip çağırıyor. Osman Ağa, Belediye'ye davet ediliyor. O sırada Osman Ağa hakkında, "Vur emri" var. Ağa firarda.

Bir gün Ağa'ya tuzak kuruluyor. İbrahim Gümüş, tuzak kuran jandarmayı vuruyor. Ankara kuvvetlenince Osman Ağa dağdan indi.

Ankara'dan Mustafa Kemal çağırılır. Ama Osman Ağa, Karadeniz'i Pontusculardan temizlemeden Ankara'ya gitmem diyor.

Osman Ağa, Samsun Tekke köyüne karargah kuruyor. Ordu iline geliyor, Ermeni ve Rumların durumunu soruyor. Karışıklık çıkaran; "her Rum için iki kırmızı altın" vaad ediyor. Bir bölücü Rumun ölüsünü getirene iki altın veriliyor.

Osman Ağa, Karadeniz'de ama kulağı Ankara'da. Bir duyuyor ki düşman Polatlı'ya doğru geliyor. Hemen hareket ediyor. 22 gün 22 gece dur durak demeden Polatlı'ya gönüllü alayı ile gidiyor. 25 gün düşmanı Afyon'a kovalıyor.

Sohbeti, Ali Şükrü'nün ölümüne getiriyoruz. Mustafa Amca olayı şöyle anlatıyor: Osman Ağa'ya Karadeniz Genel Valiliği verilmek isteniyor. Buna engel olan var. O da Ali Şükrü. Bunu sen hallet diyorlar. Ali Şükrü'ye tertip hazırlıyor. Ali Şükrü Cumhuriyet'e karşı idi. Ali Şükrü ölme se Cumhuriyet idaresi olmayacaktı. Türkiye'de isyanlar olacaktı. Ali Şükrü padişahçı, şeriatçıydı. Ali Şükrü'nün ölmesi gerekiyordu. Meclis ayağa kalkınca Atatürk, Osman Ağa'ya sahip çıkmadı. İkisi birbirlerini öldürdü, dedi. Halk ayağa kalkınca Ali Şükrü'yü kendiliğinden öldürmüş, dedi.

Osman Ağa öldürülünce Giresun'da büyük matem ol-

du. Kimse Osman Ağa hakkında laf söyleyemezdi. Naşı gelince önce kaleye konmak istenmedi. Ama halk ayağa kalktı. Osman Ağa, Giresun'un en yüksek ve şerefli yeri olan Kale'deki tepeye kondu. O hepimizin ağasıydı.

Cenaze töreni çok kalabalık oldu. Devletten hiçbir yetkili törene katılamadı, sahip çıkamadı. Belediye ve Kaymakam sahip çıkamadı. Ama çok kalabalık bir tören oldu.

19 Eylül 1924'de Mustafa Kemal Giresun'a geldi. İskeleye çıktı. Belediyeye kadar halı döşendi. Belediyeye geldi. Vilayeti ziyaret etti. Osman Ağa'nın oğullarıyla konuştu. "Bu vatan için böyle şeyler olur" diye onları teselli etti. Bir gece gemide yattı, ertesi gün gitti.

Ali Şükrü de Trabzon'da defnediliyor. Ali Şükrü'nün de Osman Ağa'nın da bir kabahati yok. Atatürk bunları birbirine düşürüyor. Osman Ağa olmasa başkasına Ali Şükrü'yü öldürtürlerdi. Çünkü Ali Şükrü padişah taraftarı, Cumhuriyet'e karşı. Ali Şükrü kendisi padişahlığı istiyor.

HASAN SÜTLAÇ

*(1921-72) yaşında, babam Mustafa Sütlaç,
amcam Vahit Sütlaç.)*

- Babam Balkan Savaşı günlerinden itibaren Osman Ağa ile birlikteymiş. Ayağı yara alınca birlikteymişler. Osman Ağa için Timurlenk gibi adam derdi. 42., 47. gönüllü alayları babam ile birlikte kurmuşlar. Beyaz kurdeleli 3 istiklal madalyası vardır. Bunlardan biri babamındır. Berati var. Mustafa Kemal Paşa imzalı.

- Mustafa Kemal, Mecliste Ali Şükrü'den yana dertli. Ali Şükrü meclisi karıştırıyor. Kendisi hilafetçi, dinci, şeriatçı, Atatürk'e karşı birisi.

Atatürk bir gün Osman Ağa'yı çağırıyor. Ali Şükrü ile ilgili sitem ediyor. Nedir benim bu senin hemşehrilerinden çektiğim diyor. Osman Ağa da akşam Ali Şükrü'yü evine çağırıyor. O akşam evde çıkan tartışmada anlaşıyorlar. Silahlar patlıyor. Ali Şükrü öldürülüyor. Suçunu saklamak için de cesedi çuvallıyor.

Atatürk Osman Ağa'yı çağırıyor: "Ne yaptın seni ben bile kurtaramam. Derhal Ankara'yı terket!" diyor.

Aslında Osman işi Mustafa Kaptan'a yaptırıyor. Hat-

tâ cesedi yaksaymış durum ortaya çıkmazmış. Tabii duyulunca meclis ayağa kalkıyor.

General İsmail Hakkı Tekçe, Osman Ağa'nın köşküne saldırıyor. Çatışmada 5-6 kişi ölüyor. Osman Ağa ağır yaralanıyor.

Babamdan duyduğuma göre; Osman Ağa ağır yaralı olarak sedye ile taşınırken, "Atatürk'e küfür ettiği için" yol-da General Tekçe tarafından öldürülüyor. Atatürk'e küfrederken bir taraftan da kendisine kalleslik yaptığını söylüyormuş.

- Kenan Evren Paşa 1983'de Giresun'a geldi. Konuşmasında Osman Ağa'yı çok övdü. Ama TRT bunu vermedi.

Osman Ağa sağ olsaydı Giresun bambaşka türlü gelişirdi. En büyük darbe Giresun'un sosyal, ekonomik gelişmesine olmuştur.

Babam, Osman Ağa'nın ölümünden sonra Atatürk'ün ağladığını bize anlatırdı.

Bugüne kadar Giresun'dan çıkmış hiçbir milletvekili Osman Ağa'nın itibarının iadesi için uğraş vermedi. Zaten biri bu konuyu dile getirse, Trabzon mebusları hemen ayağa kalkar.

Osman Ağa'nın silah arkadaşlarından Kumaş Mehmet Efendi hep anlatırdı:

"O akşam Ağa ile Paşa balkonda oturmuş sohbet etmişler. Ertesi gün Ali Şükrü öldürülmüş."

Muhafız alayı meclis koridorunda silahlı teçhizatlı oturmuş. Osman Ağa Atatürk'e laf söyletmezmiş. İçeriden Atatürkleştirilince; Osman Ağa birliğe verdiği talimat gereği müfreze tüfeklerin mekanizmalarını çeker mermiyi hazneye sürermiş.

HASAN ÖĞÜTÇÜ

(Yeşil Giresun gazetesi sahibi.)

- Yeşil Giresun gazetesi 1925'den beri yayımlanıyor. Ben 29 Ekim 1974'ten beri devraldım. Harf devriminden önce eski Türkçe çıkarmış. Daha önce hatalık çıkan gazette 1975'ten beri günlük çıkıyor.

Bana göre Osman Ağa milli kahramandır. İsmi kamuyuna yanlış yansımıştır. Atatürk'ün yanında bir milli kahraman olarak hizmet etmiştir.

Ali Şükrü ile olan olayı 27 Mayıs'ta Cemal Gürsel - Türkeş arasında olan olaya benzetiyorum. Birçok ihtilalde fikir ayrılıkları olur. Osman Ağa olmasaydı belki Ali Şükrü'yü başkası öldürecekti. Bu olayın Giresun'a yansması hatalı olmuştur. Giresun'a yapılacak yatırımlar bile Trabzon'a kaydırılmıştır.

- Atatürk, 1924'de Karadeniz gezisi sırasında Giresun'a gelince, Topal Osman'ın evini görünce; "Topal Osman değil, Cumhuriyet'in kurucusu Osman Ağa Hazretleri" der.

Mustafa Kemal, Osman Ağa'ya ilişkin sevgi ve saygısını bu cümle ile ifade etmiştir.

- 1925’de İstiklal Mahkemesi Heyeti Giresun’a geliyor. Kılıç Ali, Osman Ağa’nın mezarını ziyaret etmek istiyor. Mezar o zaman “Kurbanlık” denilen yerde. Perişan bir vaziyette. Kılıç Ali bu duruma üzüyor. Ankara’ya dönünce Mustafa Kemal’e mezar hakkında bir rapor veriyor. Atatürk’ün emri ile Osman Ağa’nın anıt mezarı kalenin en yüksek yerine konuluyor.

- Mustafa Kemal, Belediye’yi ziyaretinde oğlu Mustafa huzuruna çıkarılıyor. Çocuk, ‘Babam nerede?’ diyor. M. Kemal de, “Baban Cumhuriyet kurbanı oldu oğlum” diyor.

ERDEN MENTEŞOĞLU

Giresunlu Araştırmacı- Yazar

- 14 yıldır Giresun tarihi üstüne araştırmalar yapıyorum. Bu amaçla Atina ve Kıbrıs'a kadar uzandım. Atina'da bizim Giresunlu Merpo Ablayı gördüm. Gerek esprileri gerek kültürü ile tam bir Karadenizli.

Merpo Ablo: “Sizde hocalar, bizde papazlar iki halkın arasını açtılar.” dedi.

Merpo Abla bir akşam yemeği için şunları istedi. Pancar çorbası, mısır ekmeği, mezgıt balığı, soğanlı fasulye tursusu, kavurma.

Konu Topal Osman'a gelince Menteşoğlu şöyle anlatmaya başladı:

- O sırada milletvekillerinin çoğu taassup düşünceli. Ali Şükrü ise mecliste bir otorite. Aynı zamanda hilafetçi, Osmanlıcı, dinci bir milletvekili ve hatip. M. Kemal laik, cumhuriyetçi. Ali Şükrü ile tam zıt düşüncelere sahip. Ali Şükrü'nün ortadan kaldırılması gerekiyor. Ve nitekim öyle tecelli ediyor.

- Topal Osman, Giresun halkı için büyük değerdir. Kurtuluş Savaşı'nı başlatmış, Atatürk'ün sonsuz güvenini ka-

zanmış bir halk önderidir. Mustafa Kemal sürekli ona “Ağa”, O’da Mustafa Kemal’e “Paşa” dermiş.

- Cumhuriyet’ten günümüze Osman Ağa’nın akrabaları ve Giresun halkı üstüne uzun yıllardır baskı yapılmıştır. Osman Ağa’nın kahramanlığı dile getirilmemiştir. Ali Şükrü olayı O’nun milli kişiliğini zedeleyici bir olaydır. Ben çalışmalarımı Osman Ağa’nın kamuoyuna doğru tanıtılması ve layık olduğu değerin verilmesi için yapıyorum.

Atatürk Osman Ağa’yı çok seviyor. Ama Ali Şükrü Olayı O’nun da ortadan kaldırılmasını zorunlu kılıyor.

Bu akıbet zorunlu muydu? Olaylar bu sonucu doğurmuştur. Cumhuriyetin kuruluşunda bir kurbandır. Bazı yazarlar konuyu yazerken Osman Ağa’ya saldırgan davranıyorlar. Hekimoğlu İsmail, Osman Ağa’yı eşkiya görüyor. Kadir Mısırlıoğlu da böyle. Halbuki Osman Ağa eşkiya değildir.

- Ali Şükrü Olayı, Trabzon ile Giresun arasında da husumete neden oldu. Halbuki ikisi de insandır. Bölgemizden çıkmış değerli insanlardır. Birisi fikirleri ile, diğeri cephe-lerdeki kuvveti ile Kurtuluş Savaşı’nın emrinde olmuşlardır. Sonra görüş ayrılığı olmuştur. Bu da normaldir.

- Halk sağcısı ile solcusu ile Osman Ağa’yı sever. Giresun halkı için Osman Ağa bir kahramandır. Mezarı bugün türbe gibi olmuştur. Anadolu’nun dört bir yanından ziyaretçiler gelir. Halkın nazarında efsaneleşen bir kahramandır.

- 1987’den beri Osman Ağa için ölüm günü olan 2 Nisan günü törenle anılır. Bu yıl da yapıldı. Garnizon komutanlığı, Vali, muharip Gaziler ve okullar ile halk törene katıldı.

Osman Ağa'ya da diğer Kuvayi Milliye kahramanları gibi milli kişiliği verilmelidir. Osman Ağa vatan haini mi, değil mi, bu açığa çıkarılmalıdır. Bize göre o hain değildir. O zaman üstüne düşen gölge kaldırılmalıdır.

Şütçü İmam, Şahin Bey, Hasan Tahsin için halk kahramanı deniyor. Bizim düşman kapımıza gelmedi. Ama Osman Ağa iki gönüllü alay kurdu. Silahlarını kendisi sağladı. Atatürk'ün de muhafızlığını yaparak Kurtuluş Savaşı'nda İzmir'e kadar bayrak koşturdu. Milli Mücadele'de gösterdiği etkinlikle en büyük milis komutanları arasına giren Osman Ağa milli kahraman değil midir? Öyleyse nedir?

27 Mayıs'ta idam edilen Menderes, Polatkan, Zorlu'nun bütün itibarları iade edildi. Osman Ağa onlardan daha ağır suç mu işledi? Engel nedir? Bu engeli kaldırmak milli görevden başka bir şey değildir.

BELGELER (1)

BASINDA TOPAL OSMAN OLAYI

- * İLERİ (1921)**
- * TEVHİD-İ EFKAR (1922)**
- * VAKİT (1922)**
- * VATAN (1923)**

KARADENİZ SAHİLİ ve OSMAN AĞA

*Trabzon'dan Gelen Bir Yolcunun
Meşhur Belediye Reisi Hakkındaki Malûmatı*

*Mütarekeden Sonra Osman Ağa'nın
Dahilde ve Sevâhilde Hidemâtı*

Suphi NURİ (İLERİ)

Karadeniz sevâhilinde faaliyet gösteren ve geçenlerde kaçakçılığa, korsanlığa karşı tedâbir ittihaz ettiği bildirilen sabık Belediye Reisi Osman Ağa hakkında Trabzon'da kendisini tanıyan bir yolcu bize ber vech-i ati malumatı vermiştir:

“Osman Ağa aslen Giresunludur. Balkan Muharebesine iştirak ederek mecruh olmuş ve yapılan cerrahi ameliyat neticesinde bir bacağı katl edilmiştir.

Osman Ağa muharebe esnasında düşmanların Müslümanlara layık gördükleri mezalim ve şenaetleri bildiği için büyük bir hırs ve intikam ile hareket etmeye mecbur kalmıştı. Kendisinin ilk dağa çıkıp bilfiil iş görmesine sebep Giresun'da bir Yunan bayrağının asılması olmuştur.

Yunanlılar tarafından, Pontus meselesi henüz ortaya atılmış ve Rumlar tarafından büyük bir şevk ve bahış ile karşılanmıştı ki, Karadeniz Rumları kaplarına sığamıyor ve büyük taşkınlıklar gösteriyorlardı. Osman Ağa o vakit Giresun'da Belediye Reisi idi. Bir gün banka direktörü olan bir Rum bankasının üstüne büyük bir Yunan bayrağı asmıştı. Osman Ağa bunu görünce sinirlendi ve bayrak direğini yapan marangoz ile bayrağı asan bu direktörü Belediye daireesine celb ile bodrumunda habs etti. O günden sonra ne bayrağı asan ile direği yapandan ve ne de Osman Ağa'dan haber alınamamıştı. Bir gün Trabzon'da bir kahvehanede Osman Ağa'ya rast geldim. Dostlarıyla konuşuyordu. Söz Müslümanlarla onların düşmanlarına intikal edince Osman Ağa:

- Siz İzmir ile bugünkü Selanik'i belki görmediniz, orada hiçbir şeye karışmayan dindaşlarımıza reva görülen eziyeti, mezalimi bilmiyorsunuz. Onların mahv u ifnası için yapılan tertibatı işitmediniz. Pekiyi, onların, o Müslümanların ne kabahati vardı. Şimdi ne için duçar-ı gard u zulm oluyorlar?

Osman Ağa bundan sonra yine Trabzon'da durmadı. Maiyetindeki adamları ile beraber çıktı gitti. Karadeniz sahili baştan başa Osman Ağa'nın idaresi altına geçti. Orada bir erkân-ı harb kadar muvaffakiyet göstererek asayişini temin ediyor. Osman Ağa'ya bu faaliyetten ve düşmanlarına karşı beslediği hırs ve kinden ve bir bacağıının mevcut olmamasından dolayı Timurlenk ismi verilmişti. Karadeniz sevhilinde en küçük bir asayişsizlikten kendisini mesul adeder. Osman Ağa okuma yazma bilmez fakat maiyetindeki adamlarını pek mükemmel idare eder; çok zeki bir adamdır.

Yunanlıların ileri hareketlerinde Karadeniz sahilinin muhafazasını müstakilen Osman Ağa deruhte etmişti. Şimdi Osman Ağa Zara’da küçük bir ihtilali teskin için oraya izam edilmiştir. Maiyetindeki amele taburu ile de birçok hidemât-ı nâfiada bulunmaktadır.”

İLERİ, 12 Mayıs 1921

KARADENİZ SAHİLİNDEKİ İŞLER

İLERİ

Dünkü Rumca gazeteler Kılıkış ile Pantir'in Karadeniz'de İnebolu'yu bombardıman ettiklerinden bahisle ber-mutad muvaffakiyet haberleri verirlerken daha ilerisine gi-derek şunları da yazıyorlar:

Yunan sefain-i harbiyesi, Batum'da görünmüşlerdir. Dün limana dahil olarak (?) Kuva-yı Milliye'ye mahsus mühimmat-ı harbiye ile dolu gemileri batırmışlardır. Yunan donanması aynı zamanda Karadeniz'deki Türk limanlarına mühimmat-i harbiye nakleden birçok küçük kayıkları ba-tırmıştır.

Karadeniz'deki bu geçtügüzar sayesinde Kuva-yı Mil-liye'nin Rus ve Bulgar sevhilinde esliha ve mühimmat-ı harbiye ile teçhiz edilmesi ehemmiyetli bir surette takvid edilmiştir.

İLERİ: Rum gazetelerinin Karadeniz'deki Yunan se-fain-i harbiyesine bu kadar muvaffakiyetlerisnad etmesine taaccüb etmiyoruz. Çünkü bu unsur mübalağaya ve haya-lâta kapılarak hem kendilerini hem de başkalarını aldattık-ları min-el- kadim tecrübe edilmiştir. Fakat Kılıkış ve saire-

nin Batum limanına kadar giderek orada güya Kuva-yı Milliye'ye aid mühimmât gemilerini batırmasına inanmak için inasının pek safderûn olması lâzım gelir. Yunan gemileri acaba Batum'a selmetülselem nasıl girebildiler? Hiç top ateşine maruz kalmadılar mı? Karşıyaka'da tasni edilen bu haberlere inanmak lâzım gelseydi bugün Karadeniz'in artık bir Yunan havzası olduğuna hükmetmek iktiza ederdi. Fakat Rumca gazetelerin bu ümidleri hilafına yanılmadan iddia edilebilir ki Yunanlıların Karedeniz'deki harekâtı bugün lehülhamd asgari bir dereceye inhisar etmiş ve İnebolu'daki bombardıman yine kendilerinin ziyanına neticelenmiştir. Sinop ile Amasra'nın bombardımanına dair ise malumat gelmemiştir.

13 Haziran 1921 / **İLERİ**

OSMAN AĞA İLE MÜLAKAT

*Karadeniz Sahili Gönüllüleri Kumandasının
Tercüme-i Hal ve Vaziyet Hakkındaki Beyanâtı*

Ahmet Emin Yalman

19.2.1922/ Vakit

Bir köy evi önünde arabamız durdu. Osman Ağa'nın yaveri ile beraber indik. Kapı önünde iki binbaşıya tesadüf ettik. İkisinde de ordumuzda bugün kullanılan piyade zabiti üniforması vardı. Acaba bunlardan hangisi Osman Ağa idi? Bir pot kırmamak için gayet seri bir zihin ameliyesiyle birini gözden geçirdim. Bütün ömrünü orduda geçirmiş. Yemen'de, Irak'ta, Erzurum'da dolaşmış bir Nizamiye zabatine benzeyen bu sakın tavırlı zat, herhalde Osman Ağa olamazdı. Bu taktirde diğerinin Osman Ağa olması lâzım geleceğine karar vererek o tarafa yöneldim. Yaver Bey ikaz etti. Sağdaki binbaşyı göstererek:

- Osman Ağa Hazretleri... dedi.

Osman Ağa, cidden bütün hayatını bu üniforma içinde geçmiş bir Nizamiye zabiti hissini veriyordu. Hep birlikte odaya girdik. Alay kumandan muavini Binbaşı Osman

Bey, Tabur Kumandanı Ziya Bey, Sabık Ordu Mutasarrıfı Nizameddin Bey ile tanıştım. Nizameddin Bey gönüllü sıfatıyla alaya refakat ediyor. Biraz sonra içeri terbiyeli tavırlı, cesur bakışlı bir delikanlı girdi: “Ağanın mahdumu (oğlu) İsmail Bey...” diye tanıttılar. İsmail Bey 17 yaşlarında bir gençtir. İstanbul’da Şemsülmekâtib’e devam ederken pederinin dağlara çekildiğini duyunca mektepten kaçmış, kendisine iltihat etmiş. Bu defa Osman Ağa ile birlikte cepheye bir vazife alınca İsmail Bey ile kardeşi on bir yaşlarında Mustafa Bey’in pederlerini göreceği gelmiş, bütün alem harb ile meşgul iken evlere kapanıp kalmaktan zaten sıkılıyorlarmış. Cephe pek hoşlarına gitmiş. Ben kendilerini gördüğüm zaman ileri hatlarda uzunca bir devirden henüz dönmüşlerdi. Bu devir esnasında def’alarla ileri mevzilerde, zeminliklerde yatmışlardı.

Mustafa Bey ordumuzun en genç uzvudur. Bir def’a cepheye geldikten sonra asker hayatına çok ısınmıştır. Bu hayata aid hiçbir şey yoktur ki Mustafa Bey’i alakâdar etmesin. Her sabah askerle beraber kalkar. Askerin ne yediğini tetkik eder. Akşama hazırlanacak yemeklere bakar. Doktor muayenelerinde hazır bulunur. Her yürüyüşte askerin arkasına katılır. Sonra alay kumandanına gelir. Askeri vaziyet alır, bütün gördükleri, bildikleri hakkında günlük raporunu verir.

Ben geldiğim zaman Mustafa Bey sabah raporunu vermiş bulunuyordu. Ricam üzerine bir daha tekrar etti. Sonra hep oturduk. Öteden beriden konuştuk. Osman Ağa, Malta maceraları hakkında sualler sordu.

Benim o gün diğer bir noktada cepheye gitmem mecburen olduğu için hemen kâğıt ve kalemi çıkardım, taarru-

za geçtim. Osman Ağa sorduğum suallere, fitrî bir zekâ sahibi olan, sonra bu zekâ ianesiyle tecrübeler ve bilgiler toplayarak her bahse nüfuz edebilen zevata mahsus sür'at-i intikal ve vuzuh ile cevap verdi. Suallerime cevaben şu ifadelerde bulundu:

“Yaşım otuz sekizdir. Giresun Belediye ve Müdafaa-i Hukuk Reisiyim. Vatan ve milletin selâmeti için mücahede meydanına Balkan muharebesinin bidayetlerine atıldım. Askerliğim gelmişti. Bedel verdim. Bir hafta sonra askerliği olmayanlardan bir gönüllü müfrezesi teşkil ettim. Bunların başında gönüllü olarak muharebeye karıştım. Bir muharebede 10, 15 yerimden yaralandım. 8-9 ay Şişli Hastanesi'nde yattım. Sağ bacağımsakatsakattı.

Bu sırada harb-i umumî zuhur etti. Benim yaralarım henüz kapanmamıştı. Fakat dayanamadım. Teşkilât yaptım. Acara taraflarında Teşkilat-ı Mahsusa'ya karıştım. Değnek koltuğumda topallayarak muharebe ettim. Ric'at zamanında Yemişlik hattına çekildim. Orada tifoya yakalandım. Memlekete hasta geldim.

Bayburt hattında ordu bozulduğu zaman 700, 800 mevcudumla 38, fıkra emrine verildim. Tirebolu'da Harşid Irmağı'nda cephe tesis edildi. Bir müddet sonra mevcut beş yüze inince Giresun havalisinin bütün efrâdı çağrılarak kuvvet ikmâl olundu. Birçok sene orada kaldık. Sonra Ruslar çekilmeye başlayınca kendim naklettim. İlk motorla Batum vali ve kumandanını Batum limanına soktum.

Mütarekeden sonra husule gelen vaziyeti görünce çıkabilecek bütün neticeleri tahmin ettim. Daha hiçbir şey ol-

madan 42 yere telgraf çekerek “Trabzon’da bir kongre yapalım, silaha sarılalım. Bizim imhamıza karar verilmiştir. Başka çare yoktur.” dedim.

Daha o zamandan teşkilata bulaştık. Pontus teşkilatı adam akıllı kuvvetlenmişti. İnebolu’ya kadar Pontus hükümeti yapmak istiyorlardı. Müdafaaadan başka çare yoktu. Teşkil ettiğim kuvvetlere zabıt bulduk. İzmir’in işgalinden sonra teşkilat derhal takviye edildi. İstanbul hükümeti idamıma hükmettiği için tamamiyle dağlara çekildim. Bir İtilaf mümessili beni orada görmeye geldi. Bütün teşkilat beraberimde idi. Giresun’a bir saat mesafede Kayadibi köyünde görüştük. “Seni affettireceğim, yalnız teslim ol, silahlarını ver!” dedi. Ben de: “Milletin selâmeti için silaha sarılmaktan başka çare yoktur. Adilane bir sulh akdine kadar silahlı kalacağım.” cevabını verdim. Giresun’a Ferid Paşa taraftarı kaymakamlar gönderdiler. Trabzon Valisi hayyen ve meyyitten derdest erdilmeme memur edildi. Takibime bir Nizamiye taburu, bir de süvari bölüğü gönderildi. Bunlarla taburu, bir de süvari bölüğü gönderildi. Bunlarla evvelceden ittihad edilmişti. Takip lehime netice verdi.

Bir müddet sonra affedildiğim bildirildi. İşin içinde dalavere olduğunu derhal anladım. Filhalika Ferid Paşa Giresun’a yeni bir kaymakam göndermişti. Bu adam beni vurdurmak için 25.000 liraya kadar sarfa mezundu. Maksadına alet itti haz etmek istediği adamlar işi ortaya vurdular. İfadeleri Adliye memurları vasatısıyla ve iş resmen tahakkuk etti.

Ondan sonra hükümet teşekkül etti. Ankara hükümetinin filhalini sahilde tamamiyle takib ettik. Ne emir vermişse harfiyyen yaptık. Daha Sivas Heyet-i Temsilisiyesi za-

manında kendi vesaitimizle yedi tabur hazırladık. Giresun vilayet merkezi olmadığı halde burada bir Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziyesi yapıldı.

Garb cephesine gitmek üzere taburlarımı hazırladım. Tam hareket edeceğim sırada gösterilen lüzum üzerine Kars'a gittim. Oradan İnönü Harbi sıralarında Garb Cephesine döndüm. Tam bu sırada Koçgiri ve Ümraniye'de bir takım harekât-ı isyaniye başgösterdiğinden oralara gönderildim. Bu hareketler İstanbul'a gidip gelen Kürt reislerinin tertibi ile yapılmıştı. Maksat, Şark ile Garp cephelerinin muvasalasını kesmek ve Yunanlıların galip gelmesini temin etmektir. Karahisar metropoliti, Balta Limanı'nda teslim ettiğİ fetva suretlerini neşre vasıta olmuştu. Taşdip- li Hüseyin isminde biri bilahare dehalet etti. İstanbul'a gidip geldiğini itiraf etti ve işin menbaı neresi olduğunu anlattı.

Hava pek fena idi. Karahisar dağlarında üç metre kara tesadüf ettik. Refahiye'de 2700 mevcudlu usat kuvvetiyle müsademedede bulunduk. Asiler bozuldular. İki ay zarfında ortaklık tamamıyla teskin edildi. Koçgiri'deki taburu alay haline koyduk. Bir taraftan da teşkilâta devam ettik. Dersim'de Ovacık Kürtleri başkaldırınca bunların üzerine yürüdük. Derhal vaziyeti anladılar ve Koçgiri isyanının uğradığı akıbetten kurtulmak için Erzincan hükümetine dehalet ettiler.

Bundan sonra Pontus meselesiyle uğraştım. Elli senedir Rumlar Karadeniz sahillerinde bir plan dairesinde tekasüf etmişti. Bilhassa Samsun cihetlerinde köylerini Yunan zabitlerinin delaleti ile hakim noktalara yapa yapa yerleşmişlerdi. Sakarya muharabesinden evvel, ordunun geri-

sinde emniyetsizlik tevliid etmek ve kuvvetlerimizi dağıt-
mak için Yunan zabitlerinin idaresi altında çeteler teşkil et-
mişlerdi. Samsun'da rüesadan Sürmeneli Mehmed ile Ah-
med Pehlivanı öldürmüşler, köyleri yakmışlar, İslam aha-
liyi katliâma teşebbüs etmişlerdi Bir ay zarfında bu çete-
lerden birçoklarını tenkil ettim. Mektullerden bir alay teş-
kiline kıfayet edecek kadar bol Yunan silahı topladım.

Samsun harekâtı esnasında garp cephesi tarafından ve-
rilen emir üzerine Temmuz nihayetinde Sakarya muhare-
besine iştirak ettim. Bu iştiraki men için bazı Rum ve Er-
meniler yolda bize tecavüz ettiler. Havza ve Merzifon ha-
valisinde dağdan kaçan bazı efrad evlere sığınmışlar ve bu
tecevüzlere karışmışlardı. Cepheye giderken arkadan kah-
bece tecevüze uğrayan bir kıt'a-i askeriye dünyanın her ye-
rinde ne yaparsa biz de onu yaptık. Hükümetten emir bek-
lemeye lüzum görmedik. Hemen mütecavizlere karşı hare-
kete gelerek eşkiyayı imha ettik.

Sonra Garp Cephesine geldik. Yusuf İzzet Paşa'nın
grubuna girdik. 25 Ağustos'ta Mangaltepe taarruzuna işti-
rek ettikten sonra 15 Eylül'e kadar mütemadiyen bütün
muharebelerde bulunduk. Bize gösterilen her vazife yapıl-
dı. Ben alay kumandanı mevkiinde idim. Bununla beraber
efradın kuvve-i maneviyesini takviye için daima ateşe en
maruz noktalarda bulunmak lazım geliyordu. Mangalte-
pe'de altımdaki at vuruldu, fakat bana bir şey olmadı.

Ben bu işlere sırf vatana hizmet fikriyle girdim. Niha-
yete kadar mücadele edeceğim. Şu "Topal bacağımla bir
nefer sıfatıyla hizmete hazırım" diye bir telgraf çekerek
milli hükümetin emri altına girdim. Hiç bir zaman bedbin
olmadım, Sakarya Muharebesinin en fena dakikalarında

bile “Erzurum’a bile gelseler galibiyet bizimdir” demek-
ten geri durmadım. Topraklarımızı yakın zamanda temiz-
liyeceğimize kaniim.

Gaye milletin selamete çıkmasıdır. Sarf edilen fedakar-
lıklara göre bu gaye çoktan husule gelecek ve memleketin
selameti temin olunacaktı. Ne çare ki İstanbul’dan gelen bir-
takım ifsadât ve tahrikât işi sekteye uğrattı. Eğer bu müf-
sidler araya girmeseydi, iş çoktan bitecek ve bu kadar mil-
let kanı akmayacaktı.

Mülakat bittikten sonra yemek yedik ve bilhassa teş-
kil edilen alay mızıkasının çaldığı havaları dinledik. Sonra
Karadeniz sahillerine mahsus elbiseyi giymiş dört babayi-
ğit delikanlı alaya mahsus harp şarkısını okudular.

Benim için gitmek vakti gelmişti. Fakat gönlüm bu
kahramanlık ve hamiyet ocağından bu kadar çabuk ayrıl-
mayı istemiyordu. Bu mıntıkadan uzaklaşmadan tekrar bu-
rasını ziyaret kararıyla vedâ ettim, yola salındım.

HAMİYETLİ OSMAN AĞA
GİRESUNLULARIN HAMİYET
ve FEDAKARLIĞI

Tevhit-i Efkar/ 29.6.1922

Topal Osman 'ın Resmi
(Resmi Altı:) Mücadele-i Milliyemize pek kıymetdâr
ve fedakârname hizmetler ifa etmiş olan
Giresun Gönüllü Alayı Kumandanı Osman Ağa

Yeni Giresun Gazetesinde okuduğumuza göre cephe-
de bulunan Giresun Alayı kumandanı Osman Ağa, Giresun
mutasarrıfı Nazif Bey'e bir telgrafname keşide ederek ku-
manda ettiği alayın nevakıs ve levâzımını ihzar ve itmam
için mevcut emvâl-i gayri menkûlesinin fûruhtu ve esma-
nın bu hususta sarfını bildirmiştir.

Bunu haber alan Giresun tüccarı, Osman Ağa'nın ma-
len beden ve nakden şimdiye kadar vuku buluna fedakâr-
lıklarını nazarı itibare alarak mütebaki emvâlini de sat-
masını muvafık görmemişler ve bir içtima akd ederek Gi-

resun Alayı'nın bütün ihtiyacatını tehvin ve tatmine memnuniyetle karar vererek ecbâbının istikmâline de tevessül eylemişlerdir.

ÖLÜMÜNÜN ARDINDAN...

OSMAN AĞA

Suphi Nuri, 4 Nisan 1923/ İleri

Trabzon Mebusu merhum Ali Şükrü Bey'i katleden Osman Ağa'yı hükümet-i milliyemiz pek az bir zamanda keşf ve idam eyledi. Bu hadise pek mühimdir. Hele düşmanlarımıza aleyhimizde bulunmak için pek çok vesile vermiştir. Fakat gerek Meclisin, gerek hükümetin gerek umum Türklerin harekâtı her türlü düşman propagandasını suya düşürmüştür. Çünkü muhalif bir mebusu veya bir ferdi öldürtmek bu hakimiyet-i milliye devrinde kabul değildir. Ali Şükrü Bey merhum gayet inatçı, gayet aksi bir muhalif idi. Fakat barika-i hakikat müsademe-i efkârdan çıkar. Muhalifsiz bir memleket tabii hür olamaz. Muhaliflere karşı ekseriyetin istimal edeceği silah kanunîdir, medenidir. Bu silah lisan ve kalemdir. Binaenaleyh Ali Şükrü Bey merhumu katil eden kuvvet herhalde siyâsî bir kuvvet değildir ve olamazdı. Trabzon Mebusu Osman Ağa katil idi. Bu Osman Ağa'yı bilmeyen yoktur. Tarih Osman Ağa'dan bahsederken tereddüt edecektir. Haddi-i zatında adi bir katil

olan Osman Ağa istiklal ve istihlas harbimizde düşmanlarımızı şiddetle takib ve tenkil etti. Bu hareketiyle eski kabahatlerini af fettirmek, unutturmak tarafını iltizametmek lazım gelir iken milli vazifelerinin ifasından sonra Osman Ağa yine adi katl ve cinayet yoluna sülûk etti. Hem de bu defa maateessüf gitti de bir mebus öldürdü. Ali Şükrü Bey cesaret-i medeniyenin bir timsali idi. Trabzon Mebusuna kıymakla Osman Ağa şahsî intikamlarına mağlûp oldu. Fakat bunca fedakârlıktan, muharebelerden, derslerden, zaferlerden sonra Türkler vatanlarına kanunu hakim kılmak istiyorlar. Bu ise kuvvetli bir hükümet, adil bir adliye bir adliye ile kabildir. Ali Şükrü Bey'in katli bu itibar ile mühim bir imtihana vesile oldu. Bu katlden düşmanlarımızın yüzü hemen gülmeye başlarken hükümetimizin icraatı sayesinde katil ele geçirildi ve cezayı buldu. Bu vak'ada Türkiye'de bir hükümet, bir kanun, bir adalet bulunduğunu parlak bir surette göstermiştir. Bir insan vatana ne kadar hizmet ederse günün birinde hata işler ise derhal cezalandırılır. Bir muhalefet ne kadar muhalefet eder ise etsin kendisine kalem ve söz ile cevap verilir, fakat vücudu izale ettirilmez. Bir mücrim ne kadar kuvvetli olursa olsun Türk kanunu, polisi, hakimi elinden kurtulamaz. İşte bu hakikatler bugün meydana çıkmış ve yeni Türkiye'nin yüzünü ağartmıştır.

OSMAN AĞA'NIN AKİBETİ ve ANKARA'DAKİ TESİRAT

Ahmet Şükrü, 5 Nisan 1923, Vatan

Ankara muhitini son üç dört gün zarfında elim ve elim olduğu kadar da esrarengiz bir vak'a sarsmıştır.

Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey'in gaybubeti ve gaybubet etrafında cereyân eden dedikoduyu telgrafla bildirmiştim. Yeni intihabat müzakeratı ve sulh projesi gibi mühim ve milletin hayatıyla alakadar meseleler arasında ansızın zuhur eden bu hadise dün akşam merhum Şükrü Bey'in cesedinin bulunması ve bugün sabahleyin de katilde medhaldâr olduğu zannedilen Giresunlu Topal Osman Ağa'nın maktul düşmesi ile nihayetlenmiş oluyor. Hükümetin bu hususta gösterdiği faaliyet ve maznunun tasim ve tefkif için gösterilen tehallük bazılarınca söylendiği vechile vak'anın katiyen siyasetle alakası olmadığına şüphe bırakmamıştır.

Meclisin geçen günkü içtimaında hükümetten bu bâbda istihzar bulunmağa karar verilmiş idiye de polisçe görülen lüzum üzerine bu istizahdan zarf-ı nazar edilmişti. Polis, merkez kumandanlığı, emniyet-i umumiye müdüriyeti

hulâsa temin-i asayiş için hükümet elinde bulunan vesaitin umumunu faaliyete getirdi ve nihayet dün akşam Şükrü Bey'in cesedi bulundu. Ceset Ankara'ya iki saat mesafede Mehye kariyesi üstünde Gökdere'ye yakın bir yerde bulunmuştur. Merhum ayak tarafından otuz santimetre ve baş tarafından yetmiş beş santimetre derinliğinde bir kuyuya gömülmüş bulunuyordu.

Şükrü Bey istidlâl ediler emarelere göre ihnak suretiyle katl edilmiştir. Bir torba içinde bulunan ceset, kilime sarılmış olduğu halde meydana çıkarılınca evvela Ali Şükrü Bey'in ayağındaki botlar meydana çıktı. Merhumun sağ eli göğsü üzerinde ve yüzüğü yarmağında idi. Sol eli altında bükülmüş ve avucunun içinde katillerle boğuşurken tuttuğu zannedilen sandalye hasırları bulunuyordu. Yakalığı ve boyunbağı ve ceketı üzerinde idi. Yalnız ceketinin astarı parçalanmış bir halde idi.

Ceset meydana çıkarıldıktan sonra merhumun boğazında çift ipe boğulmuş olduğunu gösteren iki kırmızı hat ve omuzlarında da bereler bulunuyordu. Şükrü Bey'in başı açıktı. Boğuşmakta iken başına şiddetli surette vurulduğunu gösteren on santim uzunluğunda bir yara vardı. Merhumun dili dışarı fırlamış ve iki dişi dilini kesmişti. Şükrü Bey'in üzerinde kahve lekeleri de bulunduğuna göre ağleb-i ihtimal merhumun üzerine hücum, kahve içerken vaki olmuştur.

Ceset bulunur bulunmaz Mehye kariyesi camiine götürülmüştür. Defn için sür'at,i mümkün ile Trabzon'a sevk edilecektir.

Ali Şükrü üç, dört gün evvel kaybolunca şüpheler Giresunlu Topal Osman Ağa üzerinde temerküz etmiş ve mer-

hum için bir tevkif müzekkeresi verilmiş ise de bugün sabaha kadar tevkifine muvaffak olunamamıştı. Osman Ağa ağleb-i hitimal kendisinden şühpe edildiğini anlar anlamaz firar ederek Ankara civarındaki köylerden birisine iltica eylemişti. Osman'ın tevkifi için gönderilen takip müfreze-leri bu sabah merhumun ilitca ettiği mahilli keşf ederek derdest eylemek istemişlerse de Osman tarafından vaki olan mukavemet üzerine silah ile mukabele etmeye mecbur kalmışlardır. Merhum üç yerinden yaralanarak vefat etmiştir.

Osman'ın akıbeti Ankara muhitinde hüsn-i telakki edilmiş ve hükümet hak ve adalet namına gsterdiği faaliyetten dolayı tebrik edilmiştir.

Şükrü Bey'in katlindeki avamil malum değildir. Osman Ağa tutulup isticvab edilemediği cihetle ağleb-i ihtimal bu avamilin ne olduğu anlaşılamayacak. Meselenin tenvirine hizmet edecek birçok şeyler bugün ölmüş bulunan iki vücud ile beraber ölmüş, gömülmüş bulunuyor. Fakat etrafta deveran eden rivayete göre Ali Şükrü Bey'le Osman Ağa'nın araları öteden beri açık imiş. Osman Ağa gazete okumadığı halde Ali Şükrü Bey'in sahibi ve muharriri bulunduğu Tan gazetesini okutur, dinlermiş. Merhumun zihniyetine vakıf olanlar pek ziyade canını sıkıan bir makaleden dolayı Osman'ın derin bir infial ve iğkirar hissederek bu tali tertip eylediğini zan ve tahmin eylemektedirler.

Herhalde en kuvvetli bir hayal vak'ayı siyasetle alâkadar addedemez ve en derin bir göz bu kadar bayağıca irtikâb edilen bir cürmün içinde siyaset göremez.

İstanbul matbuatının bu husustaki neşriyatı burada hüsn-i tesir husule getirmiş ve hadise mahiyetinin layıkıyla anlaşıldığı hissi husule gelmiştir. Dahilde intihabât; ha-

ricde sulh yampak gaileleriyle meşgul olduğumuz bu sırada İstanbul matbuatının soğukkanlılıkla meseleyi tarttıktan sonra bu bâbda beyân-ı mülâhaza eylemesi iyi bir tesir hasıl etmiştir.

BELGELER (2)

ATATÜRK ARŞİVİ ADI DA VERİLEN CUMHURBAŞKANLIĞI ARŞİVİNDEKİ TOPAL OSMAN İLE İLGİLİ YAZIŞMALAR

*Bu bölümdeki BELGELER'i değerli gazeteci
ERHAN AKYILDIZ'a borçluyuz.*

A III - 5

D 16

F 22- 18

Ankara/9.8.1920

Şifre: Tehiri caiz değildir.

No: 409

Giresun'da Müdafâ-i Hukuk Reisi Osman Ağa'ya

Cevap: 5.8.1920 tarihli şifreye.

Vatan severliğinize teşekkür ederim. Teşkil ettiğiniz kuvvetle birlikte derhal deniz yoluyla Amasra'ya hareket ediniz. Oraya vardığınızda daha ayrıntılı bilgi ve talimat verilecektir. Henüz silahları olmayan kısmı Giresun'da bırakınız. Geri kalanlara da daha sonra silah verdirtip arkanızdan göndereceğim.

T.B.M.Meclisi Başk.

Mustafa Kemal

Yazılmıştır. 10.8.1920

Seyfi

Riyaset Şifre kalemi No: 47 Dosyasına

Vesika no. 7296

A III - 9 - a

D 37

F 2 - 2

Rize, 14.1.1921

*Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine*

Üç gün önce Giresunlu Topal Osman Ağa adamları tarafından Trabzon Limanı'ndan İtalya vapurunun acentası olan Trabzon Rumlarından Kosti vapurdan çıkarken denizden kayıkla kaçırılıyor. Cephe'ye gönderdiğimiz ve Trabzon'dan harekete hazır olan Rize müfrezesinden de bir iki kişiyi kandırarak denizden galiba alıştırmak için olacak bu işte kullanılır. Söz konusu Rumdan kurtarmalık istiyorlar. Hükümet gayet müşkül bir durumda kalıyor. Bundan başka yol esnasında Giresun'dan hareket eden ve Rize'den cephe için gönderilen ve bir kısmı şakilerden ibaret olan ikinci bir müfrezeyi dahi teşkil ederek Ordu kazasında dahi bazı münasebetsiz işler yaptırıyor. Fakat henüz ayrıntılara vakıf değilim. Yüzlerce olan olaylar bir tarafa bırakılırsa bir hafta içinde meydana gelen şu iki olayı yüksek nazarlarınıza arz ederim. Bu cahil adamın şimdiye kadar Giresun'da yapmadığı rezalet kalmadı. Rumlardan ve ahaliden aldığı yüzbinlerce liranın hesabını kimse soramıyor. Şimdi

de bu şekildeki eşkiyalığını Trabzon limanı içinde yapmaya başlıyor ki özellikle Trabzon ahalisi bundan son derece kırgın ve tedirgindir. Ve bu halin devamı buralarca pek çirkin olaylara sebebiyet verecektir. Bu adam Ankara'ya geldikten sonra tekrar ahalinin başına bela olmak üzere gönderilmesindeki maksadı bir türlü anlayamıyorum. Eğer bunda bir kuvvet tasavvur ediliyor ve kendisinden çekiniyorsa büyük hata edildiğini arz ederim. Ethem'in hiç olmazsa 300 kişi yanında kalmış. Bunun yanında 10 kişi kalmıyacağını kuvvetle temin ederim. Ethem'in ihaneti meydana iken bu cahilin oralarda hükümeti hiç nazarı itibara almayarak ikinci bir Ethem kesilmesini zannedersem sizler de hiç tasvip buyurmazsınız. O halde bu adama had-dini bildirmek zamanı gelmiş ve geçmiştir

Aksi takdirde bunun yüzünden çirkin olayların çıkması muhtemeldir. Fakat memleket için hiçbir zaman bir gale teşkil edebilecek olmadığını önemle arz ederim. Bir de bu adamın yanına bolşevikler gelir gider. Kendi..... bir mesele yapar. Yunanlıların zorla aldığı bir motoru Bolşeviklere hediye edeceğini Tuapse'ye haber gönderir. Bununla beraber, bu sahiller Bolşeviklerin ne demek olduğunu iyice anladı. Fakat bütün bu hallerin dikkati çeker olduğunu iyice anladı. Fakat bütün bu hallerin dikkati çeker olduğunu saygılarımla arz ederim efendimiz.

Lazistan Mebusu Osman

Evraka 16.1.1921

*Osman Ağa'nın
Trabzon Meselesi Dosyasına*

A III -9-a

D 37

F 2 - 4

Ankara

15.1.1921

Şifre Sayı : 69

Giresun Belediye Reisi Osman Ağa'ya

Trabzon'da İtalyan bandıralı Jan vapurundan mezkur vapur acentesi Kosti adındaki şahsın tarafınızdan zorla alınarak halen diri veya ölü olduğu meçhul bulunduğu iddia edilmektedir. Bu babdaki malumatınızın ve olay sırasında beraberinizde bulunan Ordu mutasarrıf vekili Nizamettin Bey'in görev yerine gitmeyerek Trabzon'a gitmesinin sebeplerinin bildirilmesini rica ederim.

*T.B.M.Meclisi Reisi
Mustafa Kemal*

Vesika No. 7301

A III - 9a

D 37

F 2 - 5

Ankara/ 17.1.1921

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Riyaset makamına hitaben Trabzon vilayetine verilip söz konusu vilayetten aynen şifre ile verilen Trabzon müdafa-i hukuk heyetinin arizasının onaylı sureti ilişkide takdim kılınmıştır. Gereğinin ifası için emirlerinizi bekleriz efendim.

*İçişleri Bakanı adına
Dr. Adnan*

**ATATÜRK'ÜN YAPILACAK İŞLEM HAKKINDA
EL YAZISI NOTU :**

Osman Ağa hakkında şikayet edilen ahvalden bittabi pek müteessir oldum. Yalnız şunu hatırlatmak isterim. ki bu tarz hareketin mürevvici olmadığımı takdir edersiniz. Tenevvür etmek, şikayet etmek tabii ve lâzım ve fakat kendi kemdimizi müdafaa ederiz tehdidi yersizdir, lüzumsuzdur. Bu mealde valiye ve o vasıtasıyla de Müdafa-i hukuka cevap.

Mustafa Kemal

A III - 9 - 8

D 37

F2 - 10

Sayı 1 - 111

Giresun/ 19.1.1921

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına,

Türk Milleti ve memleketinin aramızdaki Hıristiyanlar elinden çektiği belayı cihanda anlamayan kalmamıştır. Biz Türkler Hıristiyanlarımızı da yavru gibi besledik. Yazık ki bu beslediğimiz Hıristiyanlar ancak birer yılan oldular ve münasip fırsatlarda soktular, kıcıkladılar. Elllerine fırsat düştükçe biz Türkleri imha ettiler Paşa Hazretleri.

Macar, Romanya, Bulgar, Sırbistan, Bosna, Arnavutluk, Tesalya, Mora, Girit kıyılarından kaç İslam, kaç Türk kalmıştır. Hıristiyanları himaye yüzünden hepsi mahvolmuştur. İşte vaktiyle Türklerin arasındaki Hıristiyanları himaye eden küçük bir İslam zümresi İslamların imhasını hazırlamıştır. Milletin geleceğini düşünemeyen bu gibi İslamlar bugün bile vardır. Bunlar bilerek, bilmeyerek gelecekte yine Türklerin imhaya maruz kalması sebeplerini hazırlıyorlar. Böylelikle sevgili vatan ve millete ihanet ediyorlar. Trabzon mebuslarından Hafız Ahmet Efendi aynı zümredendir. Bunlar Trabzon'da Hıristiyanların yegane koruyucularıdır. İşittiğime göre bunlar Trabzon'da Rum kulüplerinde kendi kafadarlarıyla birlikte toplanırlardı. Ve Türklerin imhası için susayan Hıristiyanları himaye etmenin ve bunla hem efskar olmanın ne demek olduğunu tefsir etmeyi

Evliyâ Umur Efendi hazretlerinin mütalâi- hakimlerine bırakıyorum. Acizlerinin düşüncesine kalırsa bu koruyucuların hareketi cinayettir. Paşa Hazretleri harp içindeki kabinenin Doğu Anadolu'daki işleri bugün Doğu Anadolu sorununu mezara gömmüştür. Ve mütarekeden beri biz Türklerin kurtuluşumuz harbe girişimizi kolaylaştırmıştır. Paşa Hazretleri bu Hristiyan koruyucuları memleketin kurtulması için kendilerini feda eden Giresunlulara leke sürmekten de çekinmiyorlar. Bir iş için Trabzon'a gidip de Jan vapuru ile döndüğüm zaman kimin tarafından alındığı meçhul bulunan vapur acentesi memurunun kaybolması olayını bana yüklemişlerdir. Daha sonra söz konusu acente memurunun Rize tarafında ortaya çıkması ne kadar zararlı olduklarını ve ne kalıbdaki adam olduklarını açıkça ispat etmiştir. Bu milletle dolu Türk kalplerinin bu konuda ne düşünebileceğini tasavvur buyurunuz. Gerçekleri gözlemekten çekinmeyerek o mübarek ellerinizden öperim Paşa Hazretleri.

*Giresun Müdafâ-i Hukuk Reisi
Osman*

Suretleri verilmiştir. 23.1.1921

*İçişleri Bakanlığına, Milli Savunma Bakanlığına,
Evraka*

A IV - 15 a

D 62

F 1-1

15.1.1922

Giresun eşrafı denilen kişilerin özet biyografileri,

**47. Alay Komutanı Osman Ağa'nın kardeşi
Hacı Hasan Efendi:**

Tüccarları korkutarak Giresun fındık ticaretini kendisine ve komisyonculuk ettiği Yunan uyruklularından olup İstanbul'da Anadolu hanında oturan Aleksandır Pesani ile İngiliz uyruklu ve İstanbul'da oturan ve Vital şirketine özel bir hale getirmek ister. Kendisine 7-8 kuruşa malolan mısırsı Mayıs, Haziran, Temmuz aylarında fıkara halka, çırpıplak köylüye fındık toplama zamanında parası alınmak üzere Keşap nahiyesinden Yerdalcı Zade Mehmet Efendi aracılığı ile okkasını 20 kuruşa satan acımasız bir zalimdir. Ticaret reisi olması nedeniyle hükümetce kurulmasına emir verilmiş olan bir bankanın kuruluşuna olanak vermez. Hükümete daima karşı, ve hükümetin işlerini zorlaştırıp karmaya çalışır. Hükümet memurlarını tehdit eder onları namussuzlukla itham eder. Başka yerlere kaçarak giden Rumlardan kalan mülk ve arazi ile yüzde bir nisbetinde ufak bir para ile, ev, han, fındık bahçesi vb. satın almıştır.

Örnek: Giresun'a bir saat uzaklıkta kıyıda ve dere kenarında otuz bin İngiliz altın lirasıyla meydana getirilen bir tahta fabrikasını (motoru 180 beygir gücünde ve ayda bin metre küp tahta çıkarır.) bin beş yüz Osmanlı lirasına sa-

tın alınmıştır. Fabrika çalışmaz durumdadır. Henüz benimseyemiyor. Hacı Hasan efendinin satın aldığı malı (adaletli bir teftiş kurulu) inceleyecek olursa hazine 200 bin lira yarar sağlar.

Hakkı Bey:

Laçın zaden Hakkı Bey diye tanınır., şeytanlık yok olsa onu yeniden yaratabilir. Memleketteki eşrafı ve ileri gelenleri her zaman birbirine düşürmekle kendisine yarar sağlayan bir iblistir. Osman Ağa Kürtleri hizaya getirmekle görevli iken Hakkı Bey (ki iki sene önce bir kahveye giremeyecek kadar züğürt idi) yanına alarak ağanın yanına gitmişler. Ağanın saflığından yararlanarak Koçgiri ganimeti olarak 60.000 Tl. değerinde koyun, öküz hayvanatını Giresun'a civar yaylalara götürüp otlatmışlar. (Giresun hükümetine verilenler ayrıdır.) ve bu hayvanları sürü sürü gece vapurlara bindererek İstanbul'a yollamışlar ve şimdi de fırsat düştükçe yollamaktadırlar. Bu alışverişlerde Osman Ağa'nın ve oğlu İsmail'in de katkısı olduğu kesinlikle söylenmektedir. Hakkı ve Mehmet Beyler ağanın yanında döndükten sonra kesinlikle güvenilir olmadıkları halde ağa bu adamlara güvenerek sürekli olarak telgraf ve mektuplar yazmış ve birkaç kişinin ortadan kaldırılmasını emretmiş ise de mektup veya şifre telgraf (Giresun'da ağanın icra memurları olduklarını ahaliye ilan ve şekilde kanun dışı istek ve amaçlarına nail olmak için ağanın yazdıklarını ortalığa yaymakta ve korku saçmaktadırlar.) Hakkı ve Mehmet Bey'ler kendilerinden başka hiçbir şahsın Giresun hududuna kasaplık hayvan sokulmasını tümüyle yasaklamışlardır. Bu nedenle koyun etinin okkası 60, dananın 50'den aşacağı düşmemiştir. Bu iki arkadaş 2600 Osmanlı lirası ile Ke-

şap nahiyesinde 18.000 altın liralık 36 fındık bahçesi satın almışlardır.

Münir Bey:

Osman Ağa'nın kardeşi Hacı Hasan Efendinin kayın biraderidir. İtilaf-Hürriyet yanlısı olup fikrini hiçbir zaman değiştirmemiştir. Müslümanlara düşman olanlarla işbirliği yapanlar için ne söylenecektir.

İmam Hasan Efendi:

Belediye reis vekili, ağanın eski bir arkadaşı olup hükümetçidir. Ötekilerine göre daha az zararlıdır. Müdafai Hukuk vekaletinde bulunmaktadır. Buradaki hesaplarını çok eksiksiz bir biçimde incelemek önemli ve gereklidir.

Yusuf Bey:

Osman Ağa'nın eniştesidir. İstanbul'da oturmakta iken Giresun'da bir seneden beri oturmaktadır. İstanbul'da büyük çarşıda tellaldır. Her türlü alçaklığı yapabilir. Gayet ikiyüzlü hain bir kişidir. Hatta savaşta bulunan Yüzbaşı Ahmet Efendi adında bir kimsenin ailesinin kira vermeden oturduğu evini ağadan Müdafai Hukuk vekaletine getirdiği bir emirle sahibini korkutarak değersiz denecek bir para ile kızına verdirdiği ve Yüzbaşının ailesini bu kış mevsiminde kapı dışarı etmek için korkutmakta bulunduğu ne yazık ki işitilmektedir. halbuki kendi adına ağadan aldığı izinle parasız dört beş bin lira kıymetinde bir ev elde etmiş ise de bu ev içinde mobilya bulunmadığı için dört aydır boş durmaktadır. Ağadan mutasarrıflığa gelen resmi olmayan bir telgrafa göre Yusuf Bey Giresun Rusumat müdürlüğüne tayin olunduğuna inanmak olanaksızdır.

İsmail Bey:

Ağanın oğlu, asla tahsil görmemiş terbiyeden yoksun, şimdiden Giresun'a büyük bir beladır. Kendisinden yaşça büyük sakallı bir köylüyü çarşıda cadde ortasında tokatladığını kendi gözlerimle gördüm. Evinde hizmetçi olarak kullandığı 16 yaşlarında bir hizmetçi kızın amcasının oğlu olan Hacı Hasan Efendi'nin oğlu Mehmet Bey'le birlikte üç ay önce katlettikleri büyük Giresun halkı tarafından söylenmektedir. Bu olaylardan sonra İsmail Bey hükümetin yakalamak için takip ettiği birçok canileri yanına alarak ve canileri amcasının iskelesinden bindirerek Lloyd kumpanyası varupuna sokup cehpede bulunan pederinin yanına gitmiştir. Mehmet Bey burada serbest gezmekte ve ağanın alayında er gözükmemektedir.

Ahali (Halk):

Kuzu gibidir, hükümete çok bağlıdır, bu çaresiz insanları şımartan Giresun'un içinde biyografilerini yukarda sunduğum kişilerden başka Nahiye merkezlerinde bazı kişiler varsa da nahiyedekiler merkezdekilerden aldıkları direktif gereğince hareket etmektedirler. Bu kişiler her zaman hükümetin kendi ellerinde bulunduğunu ve hükümet ile her şeyi yapabilecek güçte olduklarını ahaliye göstermektedirler. Özetle hükümet otoritesini kötüye kullanmaktadırlar. Bu nedenle kendini aldatmayacak biçimde hareket edecek olan bir amir her şeyi başarır. Kazalarda meydana gelen bu durumlar amirlerin ihmalinden ve herkese eşit muamelede bulunulmamasından, daha doğrusu görevden atılma korkusu bulunmasından kaynaklanmaktadır efendimiz hazretleri.

Giresun Sancağı Reji Müdürü

Nakiyüddin

مقرر بر اینست که در اسباب و اشیای
 اداری و غیره بر طبق مقررات
 تأمین و در صورت لزوم از
 مخزن دولتی برداشته و در
 مقادیر آنرا به حساب
 رسید اید و در صورت
 نداشتن آنرا از
 ایدیه کم

ایندیکس مدون است
 کمره مدون است

۹۹ / ۷ / ۹۹

Document number	
Page No.	
Date	
File No.	۱۵۹۱

این سند
 در تاریخ
 ۱۳۹۹ / ۷ / ۹۹
 صادر شد

Vesika No. 1533

A III - 7

D 18

F 56

*Giresun/ 20.7.36
(20 Temmuz 1920)*

Gayet mühim ve müsta'celdir.

Bizzat Paşa Hazretleri tarafından açılacaktır.

**BÜYÜK MİLLET MECLİSİ REİSİ
MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİNE**

Karadeniz'de öteden beri Yunan fikir ve emellerini besleyen ve bu uğurda maddi ve manevi fedakarlıklardan çekinmeyen bir memleket varsa o da yüksek malumları olduğu üzere Giresun'dur. Giresun, Yunan hayallerinin sıklet merkezi ve gelişme yeri olup Harbi Umumiye müteakip akdedilen mütarekenin bidayetinde memleketimizde Türk ekmeği ile büyüyen herifler olağanüstü çoğunluk göstererek Yunanlılara karşı besledikleri emelleri açıkça meydana koymuşlardır. Şimdiye kadar yalnız fes giydikleri halde, fesleri hakaretle atarak şapkaya çevirmişlerdir. O zamanlar memleketimizin vaziyeti siyasiyesi henüz açıklık kazanmamış olduğundan bu herifler hakkında karşıt tedbirler ile memlekete fayda yerne zarar verir zannıyla tehir etmiştik. O zamanlar ara sıra Yunan torpidoları memleketimizi sık sık ziyaret etmekteydiler. Yunan kızılhaçını teşkil edeceğimiz diyerek memleketimize sokmadıkları silah kalmamıştı. Hükümetin aciz vaziyette bulunmasına ve müdafaai milliye cemiyetlerinin henüz teşkil edilip hâli faaliyete geçmemiş

bulunmasından, herifler arzularına muvaffak oldular. Ve milletlerini silahlandırdılar. Riyaseti celilerinin 14 Mayıs 36 ve 4 Temmuz 36 tarihli tamimlerinde ordumuzun esli-haya olan şiddetli ihtiyacı izah edilmektedir. müslim halk ellerindeki mevcut silahları müdafaayi milliyeye vermekte ve bu suretle milli kuvvetler teşkil ve teçhiz edilmektedir. Bu zorunlu ve çok gerekli cemiyetimiz Rumlarda bulunan silahların teslimini defalarca söylemişse de şimdiye kadar hiçbir silah verilmemiştir. Şüpheli kişilerde silah bulunmuştur. Rumların nihayet üç güne kadar silahlarını temsil etmeleri heyeti idaremizce verilen karar üzerine metropolit-hane vasıtasıyla tebliğ ettik. Bu müddet zarfında silah teslim etmeyenlerden, öteden beri Pontus (not: bir kelime yazılmamış) meşgul ve Yunan emel ve fikirlerini taşıyan ve bu nankörlüğün dimağı mesabesinde olan Tanrı korusun bir düşman gemisinin memleketimize gelmesinden hemen sonra memlekette büyük bir ihtilal çıkaracakları muhakkak olan altmış yetmiş kişiden ibaret olan öneminin aceleliği nedeniyle memleket içinde uzaklaştıracakız. Bu mesele hakkında bizim düşünemediğimiz cihetler konusunda, müddetin tamamlanmasından önce bizi aydınlatmanızı arz ve istirhama cesaret eylediğim maruzdur.

GİRESUN

MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ REİSİ

Osman

Bu ihbardan Trabzon vali ve kumandanının haberdar edip mütaleasının alınması.

A III-7

D 18 93-2

F 14

Şifre

Ankara/1.6.1920

Giresun'da Müdafaa-i Hukuk Merkezi

Heyeti Başkanı Osman Ağa'ya

Trabzon Valisi Hamit Bey ile aradaki tabur meselesinden ötürü aranızda bir anlaşmazlık olduğunu anlıyorum.

Bu konuda beni aydınlatmanızı beklerim.

Büyük Millet Meclisi Başkanı

Muṣṭafa Kemal

Vesika No. 3487

27.6.1920

İçişleri Bakanlığına,

Kuvayı Tedibiye komutanlığından gelen 25/26-6-1920 tarihli telgraf üzerine eski Ankara Valisi Yahya Galip Bey'in hasta olduğu Fuat Paşa hazretleri tarafından bildirilmiş olduğundan 26. 5.1920 tarihli cevap verilmişti. 26.6.1920 tarihinde aynı sorun üzerinde başka bir telgraf daha gelmiştir.

İlk telgraf ile cevabı ve ikinci telgraf örnekleri eklemiştir. Yahya Galip Bey hakkında gereken yasal işlemin yapılması arz olunur.

*Büyük Millet Meclisi Başkanı
Mustafa Kemal*

Yazıldı

27/28-6-1920

A 14-15-9

D 62

F 1-3

A IV-a
D 62
F 6

BOĞAZLIYAN OLAYI

9 Haziran 1920

Boğazlıyan Olayı Yenihan havalisinde çıkan ayaklanmanın Zile ve Yozgat'a doğru genişlemesi sonucu olarak meydana gelmiştir.

Tenkil Kuvvetleri komutanı olarak Yozgat'tan Maden'e hareket eden Kılıç Ali Bey'e katılmak üzere Boğazlıyan'dan 100 kişiye yakın Kuvay-i Milliye toplanıp Maden'e gönderilmiş ve kazanın mevcut jandarma süvarisi de daha sonra buraya gönderilmiştir.

9 Haziran 1920 tarihinde kaza dahilindeki (siyah) karakoluna asilerden Hayri Çavuş'un (kuvveti meçhul) taarruzu üzerine jandarma komutanı Hakkı Bey komutasında 40 kişilik bir kuvvet gönderilmiş ve Hayri Çavuş'un kaçması üzerine bu kuvvet yine merkez kazaya dönmüştür.

12 Haziran'da Hayri Bey komutasında 200 mevcutlu bir tabur Boğazlıyan'a gelmiş ve ertesi gün Maden'de Kılıç Ali Bey emrine hareket etmişti.

14 Haziran'da Yozgat'ın Çapanlardan Celal, Halid, Hakkı ve Salih komutasındaki asiler tarafından işgali üzerine Maden'de bulunan Kılıç Ali Bey yanındakilerle birlikte 16 Haziran'da Boğazlıyan'a gelmiş ve fakat emrindeki 200 mevcutlu piyade taburu ile 120 süvariden oluşan jandarma ve Kuvay-i Milliyeden-Boğazlıyan, Yozgat ve Kayseri havalisi ahalisinden oldukları için birçoğu kaçırmıştır.

Bu sırada asilerin Celal (Paşa) komutasındaki kuvvetleri Boğazlıyan kazasındaki köylere saldırmaya başlamış idi. Civar köylerdeki Çerkesler asilere katılmışlar ve Türk köylerinden de zorla silah ve at toplamışlardı.

21 Haziran'da Nihat komutasındaki asilerin Boğazlıyan'ı saracağı haber alındığından ertesi gün Kılıç Ali Bey komutasında olarak 60 kişilik bir süvari kuvveti bu asiler üzerine yürümüş ve fakat asiler çekilmiş olduklarından bu kuvvet tekrar Boğazlıyan'a dönmüştür. Aynı akşam (22 Haziran) asilerin reisi Celal (Paşa)'den Boğazlıyan'ın boşaltılması ve kan dökülmesine meydan verilmemesi hakkında Kılıç Ali Bey'e bir mektup gelmiştir.

23 Haziran sabahı, kazanın eşraf ve ileri gelenleri kaza Kaymakamına: "Eğer müdafaa edilecekse kasabanın dışına çıkılmasını" teklif etmişler ve bu sırada asiler de üç yandan kasabaya hücum ve işgal eylemişlerdir.

(Asilerin mevcudu bilinmiyor.) Asilerin ani taarruzlarına karşı nizamiye taburu erleri silah kullanmamış ve Kılıç Ali Bey yanında kalan 30 kadar süvari ile kaza kaymakamı, nizamiye taburu ve jandarma taburu, bölük, takım komutanlarıyla birlikte Kayseri'ye gelmişlerdir. Diğer erler firar etmişlerdir. (Celal Paşa, Salih, Edip, Şahin asilerin reisleridir.)

Yozgat'ın asilerin elinden kurtarılması üzerine çevre köylerden asilere katılanlar köylerine dağılmış ve 24 Haziran'da Celal (Paşa) 150 kadar maiyetiyle Boğazlıyan'ı boşaltarak Yozgat'a hareket etmiş ve Boğazlıyan Olayı böylece sona ermiştir.

Yalnız Boğazlıyan kazası köylerinden 100'ü aşkın kişi asilerle işbirliği yapmaktan sakınır.

Boğazlıyan Olayında Her İki Taraf Komutanları ve Kuvvetleri

	Komutanlar	2. Derece Komutanlar	Kuvvetler	Düşünceler
Hükümet		Niz.Tb.K.Hayri.Bey	Piyade Sv. 40 120	
Kuvvetleri	Kılıç Ali Bey	Jan.Tb.K.Ziya Bey Jan.Bl.K. Hakkı Bey Jan.Tk.K. Sakip Bey	Jan. Jan. ve Niz.200 Kuv.Mil.	
Asiler	Celal (Paşa)	Salih Edip Şahin	250'den fazla	

Vesika No. 1522

A III-7

D 18

F 66-1

rabzon/8.8.1920

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına,

1- Cevap: 17 Ağustos 1920'de Trabzon durum ve konumu gereği olarak başka vilayetlerle karşılaştırılamayacak bir özellik taşımaktadır.

2- Eski Giresun Müdafaa-i Hukuk şubesi reisi Osman Ağa belki yurt sevgisi nedeniyle bazı taşkınlıklara başvurmakta ve özellikle son ve kesin bildirilere karşın Büyük Millet Meclisi'yle doğrudan doğruya teması sürdürmeye kalkışması ve yazdıklarına çoğunlukla isteği çerçevesinde cevap alması cüret ve cesaretinin artmasına sebep olarak doğrudan doğruya hükümetin işlerine karışmakta ve bu yüzden Vilayeti zor bir duruma getirmektedir. Osman Ağa'nın durumu hakkında Vali Hamid Bey'den gerekli izahat alınarak vilayetin bundan sonraki dirlik ve düzenliğinin sağlanması ve Osman Ağa'nın taşkınlıklarına son verilmek üzere kazayı ve vilayeti çiğnemeyerek doğrudan doğruya Ankara ile ilişki kurmaktan yasaklanmasını istirham ederim.

3- Vilayetin sahil kasabalarının ekserisinde Rumlar bulunduğundan bunlar hakkında yerel değil genel bir surette Büyük Millet Meclisi'nce kararlaştırılacak esaslar çerçevesinde işlem yapılması daha uygun olur düşüncesin-

deyim. Giresun 'ca Osman Ağa 'nın eli ve aracılığı ile yapılacak bireysel işlemler daha sonra bu sahillerden bir veya birçok mıntika her ne yoldan olursa olsun düşman işgaline duçar olursa memleketin nazarında o eşkiyanın yegane sebep ve amili olmak üzere telakki edileceği kuşkusuzdur. Hatta Osman Ağa 'nın Giresun 'da bugünkü vaziyetini yakından takip edenler bu taşkınlıklarla memleketin başına bir işgal belası getirebileceğini söylüyorlar. Uzaklaştırma veya sürgün meselesini yüksek başkanlıklarıyla muhabere halinde olduğumuzu söyleyerek Ankara 'dan veya vilayetten bir emir almadan o yolda bir harekette zinhar bulunulmamasını Osman Ağa 'ya buradaki mıntika komutanımız aracılığı ile bildirdiğimi arz ederim.

Vali Vekili

3. Fırka Komutanı

Rüştü

Osman Ağa 'ya: Hizmet vatanseverliğini takdir. Fakat işlerinizde daima hükümeti güçlendirecek biçimde hareket etmeniz, hükümetin etkinliğini görünüşte bile azaltmamak ve zorlaştırmamaya dikkat.

M.Kemal

Vesika No. 7297

A III-9-a

D 37

F 2-1

12.1.1921

İçişleri Bakanlığı

Emniyet Gn.Müd.

Sayı: 11503-492

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına,

Refakatimde bulunan Ordu mutasarrıf vekili Nizamettin Bey ve 20 kadar silahlı adamıyla Trabzon'a gelen Giresun Belediye Reisi Osman Ağa'nın İstanbul'a hareket etmek üzere bulunan İtalyan bandıralı Jan adındaki vapurun zabitanını kendilerini Giresun'da bırakmak için ne suretle icbar ettiğine ve sözkonusu vapurun Trabzon acente memuru Kosti'yi tevkif ettirerek ve yorumları havi Trabzon vilayetinden alınan telgrafın sureti ilişikte takdim edilmiştir. Ve bu babda Ordu mutasarrıf vekili Nizamettin Bey'den gerekli açıklamalar istenmiştir efendim.

Dahiliye Vekili

Dr. Adnan

Vesika No. 6373

A III-7-a

D.19

F 7-1

13.1.1921

(ÖRNEK)

Samsun Amerika konsolosu söz konusu bölgede yapılan kıyımlara dayanamayarak İstanbul'a gelip İngilizlere aşağıdaki hususları ihbar ettiği işitilmiştir:

1- Osman Ağa adında birisi Samsun havalisinde birçok cinayetler işlemiş ve bu arada bir mağara içinde 900 kişiyi öldürmüştür.

2- Küçük büyük deniz taşıtlarıyla İstanbul'dan daima Karadeniz limanlarına kaçakçılık yapılmakta ve İstanbul hükümeti bununla ilgili bulunmaktadır.

Aslına uygundur

İm

Vesika No. 7294

A III-9-a

D 37

F 2-4

Ankara/15.1.1921

Şifre sayı: 69

Giresun Belediye Reisi Osman Ağa 'ya

Trabzon'da İtalyan bandıralı Jan vapurundan mezkur vapur acentesi Kosti şahsın tarafınızdan zorla alınarak halen diri veya ölü olduğu meçhul bulunduğu iddia edilmektedir. Bu babdaki malumatınızın ve olay sırasında beraberinizde bulunan Ordu mutasarrıf vekili Nizamettin Bey'in görev yerine gitmeyerek Trabzon 'a gitmesinin sebeplerinin bildirilmesini rica ederim.

T.B.M.M. Reisi

Mustafa Kemal

Vesika No. 7295

A III-9-a

D 37

F 2-3

Ankara/15.1.1921

T.B.M.M. Bşk.

Özel Kalem Şifre No. 2-73

*İzlenerek Ordu'da Mutasarrıf Vekili Nizamettin Bey'e
Osman Ağa ile birlikte Trabzon'a gittiğinizi haber al-
dım. Görev yerinize gitmeyip Trabzon'a gitmenizin sebep-
lerini bildirmenizi rica ederim.*

T.B.M.M. Reisi

Mustafa Kemal

Vesika No. 7299

A III-9-a

D 37

F 2-11

Sayı: 2716-250

Trabzon/21.1.1921

Ankara Dışişleri Bakanlığı'na,

Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti merkez heyeti tarafından karar altına alınıp aracılığımla büyük millet meclisi başkanlığına gönderilmesi ricaları üzerine bendeniz dahi delaleti-alilerine müracaat etmek cüretinde bulunup tasdiatımı af buyurmanızı istirham eder ve bu hususta vatan görevi olarak mağlumatınızı ayrıca arz ederim.

Batum Millet Vekili
Edip

(SURET)

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

*Müdafaa-i Milliye teşkilatının başlarında yararı zara-
rından üstün olan çetelerin bir süre sonra baştan aşağı za-
rarlı bir mahiyet aldıkları görülmüş, büyük millet meclisi
de bu müşahade karşısında askeri teşkilat yapılmasını ya-
saklayacak kararlar almış idi. Çetelerin yaptıkları tahribatı
umumi harbin başından beri pek yakından görmüş olan*

Trabzonlular Büyük Millet Meclisi'nin bu kararlarına bütün kalpleriyle takdir ve tasvip ederken Ankara'nın Meclis kararlarının ruh ve gayesine aykırı bir durum aldığını hayret ve kuşkuyla görmüşlerdir. Giresunlu Osman Ağa'ya Giresun'da kurulması tasarlanan alayın fahri komutanlığının verilmesi bu cümledendir. Liyakat ve hakiki niteliğinin ilerden beri çeşitli makamlardan yapılan uyarı ve bildiriler sayesinde oraca da malum olduğuna hükmetmek zorunda bulunduğumuz Osman Ağa'nın Ankara'ya gidişinden sonra zararlarının ortadan kaldırılması cihetine gidileceği bütün bölge halkınca beklenip dururken tersine otorite ve yetkileri iki misline çıkarılmış olarak ve buna ilaveten komünist teşkilatına memuren avdet etmesi halk nezdinde yalnız pek haklı endişeler yaratmakla kalmamış Ankara'daki Müdafaa-i Milliye Hükümeti hakkında bazı kuşkular uyanması, Ankara'ya karşı şimdiye kadar mevcut pek sıkı bağlılık ve hayranlığı bozabilecek nitelikte kızgınlık ve kargınlıklar meydana gelmesine sebep olmuştur. Cezalandırılması gereken eski işleri bütün bu bölge ahalisince bilinen Osman Ağa'nın bu durumu zaten eşkiyalığa hevesli olan bir kısım cahil kişiler üzerinde de yüreklendirici bir etki yapmış, adam öldürme, gasp ve dağa adam kaldırmanın cezaya çarpılmak şöyle dursun, Ankara'nın gözündeki hatta makam ve etkinlik kazanmaya yaradığı düşüncesini doğurmuş her kazada yeni bir Osman Ağa çıkacağı kanaatini hasıl etmiştir. Osman Ağa'nın otoritesinin Ankara'ca bu derece kuvvetlendirilmesi ve hükümet nazarında eşkiyalık hareketlerinin adeta takdirle karşılanması bu adamı o kadar cesaretlendirmiştir ki, Ankara'dan dönüşünden sonra cebinde komünist programı, yanında bolşevik konsolos ve berabe-

rinde Ankara'dan tayin ettirdiği yaver ve maiyetleriyle Ordu mutasarrıf vekili ve Tirebolu Kaymakamı olduğu halde Trabzon'a kadar yaptığı seyahatinde limanımızdan yanındaki 3-5 eşkiya ile Trabzon'da örneği görülmemiş bir biçimde bir Rumu kandırarak ailesinden kurtarmalık olmak üzere 20.000 lira istemeye ve öte yandan da Rize'den batı cephesine yollanmakta olan gönüllülerden Giresun'a uğrayan bir grubu misafir ederek ve kendilerine talimat vererek bunlar vasıtasıyla Ordu ahalisinin aleyhindeki düşmanlığa karşılık olarak Ordu mebusu Recai Bey'i kasaba içinden kaldırmaya kadar sevk etmiştir. Hükümet bu cahil kabadayıları kuvvetlendirmekle sahil için nasıl bir akıbet hazırlayacağını bir an düşünmelidir. Trabzon birtakım serserilerin her ne isim altında ve her ne şekilde olursa olsun askeri teşkilat vücuda getirmelerine, bu sayede etki ve mevkilerini arzu ettikleri gibi güçlendirmelerine kesinlikle engel olunmadığı takdirde ilk tezahürler önünde bulunduğumuz eşkiyalık halinin kesintisiz devam edeceğine ve memleket için önüne geçilmesi, telafi edilmesi imkansız felaketleri mucip olacağına ve her kazada türeyecek serserilerin memleket evladını birbirine kırdıracağına kanidir. Bu kanaatledir ki Trabzonlular Ankara'nın huzur ve emniyet verecek acele önlemler almasını bekler ve aksi takdirde kendi başına haklarının müdafaa-i için çareler aramaya kararlı bulunduklarını arz eylerler.

Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

Evraka. Dosyasında sakla Osman Ağa.

Vesika No. 7298

A III-9-a

D 37

F 2-8

T.B.M. Meclisi Bşk.

Sayı. Şifre 2-91

Trabzon Vilayetine

1- 2. Maddedeki şifreli telgrafın Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti merkez kuruluna gönderilmesini rica ederim.

2- Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Trabzon merkez heyetine:

Riyaset makamına bildirilmek üzere Trabzon vilayetine verilen şikayetnamenizi okudum. Giresun Belediye Reisi Osman Ağa hakkında şikayet edilen hallerden bittabi pek müteessir oldum. Bu biçim hareketlerin onaylayıcısı ve destekleyicisi olmadığımı bu vesile ile hatırlatmak isterim. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti her hususta hükümetin etki ve otoritesini kuvvetlendirmek esaslarını kabul etmiştir.

Lüzumu veçhile yakından takip ederek olağanüstü haller dolayısıyla ortaya çıkan bu gibi sorunları iyilikle tabii hale dönüştürmeye çalışılmakta olduğundan emin ve müsterih olmanızı tavsiye ederim.

Her hususta şikayet hakkı tabiatıyla herkes için saklıdır. Ancak şikayetnamenizin son fıkralarında "Kendi ken-

dimizi müdafaa ederiz" tarzındaki lüzumsuz ve yersiz görmekteyim efendim.

*T.B.M.M. Reisi
Mustafa Kemal*

Sayı: 2-91

17.1.1921 tarih ve Özel Kalem 194 numaralı tezkereye cevaptır.

İçişleri Bakanlığına,

Trabzon vilayeti vasıtasıyla Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Trabzon merkez heyetine cevaben yazılan şifreli telgrafname sureti bilgi edinilmesi için ilişkide gönderilmiştir efendim.

Mustafa Kemal

Dikkat: Suret eklenecektir.

Vesika No. 7273

A III-15

D 16

F 22-16

Giresun/5.2.1921

6.2.1921

*İçişleri Bakanlığı
568-66*

*İçişleri Bakanlığına,
Özel surette dikkat ve özenle donatılarak hazırlanan
Ankara'ya mürettep güzide 100 er bugün saygılarını sun-
muş ve yarın Ankara'ya doğru hareketleri kararlaştırılmış
bulunduğu arz olunur.*

*Mutasarrıf
Sadrettin*

*Büyük Millet
Meclisi Başkanlığına arz.
6.2.1921*

Dr. Adnan

Vesika No. 7274

A III - 15

D 16

F 22 - 15

Sayı 1 - 207

Karargah

7.2.1921

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na,

1- Maiyeti devletlerinizde muhafızlık görevini yapmak üzere 100 silahlı erin Ankara'ya hareket ettirildiği Giresun'dan bildirilmiştir. Bu yolda yüksek emirleriniz olup olmadığının bildirilmesini arz ederim.

2- 1 - 179 numaralıdır.

Kocaeli Komutanı

Albay Halid

Vesika No. 7275

A III - 15

D 16

Ankara / 8.2.1921

F 22 - 14

TBMM Bşk.

Şifre No. 2 - 156

Geyve Yoluyla Kocaeli Komutanı

Albay Halid Bey'e,

Cevap: 7.2.1921 tarihli şifreye.

*Giresun Müdafai-Hukuk Cemiyeti ve Belediye Reisi
Osman Ağa'nın Ankara'da bulunduğu zaman söz konusu
100 silahlı erin Giresun'dan buraya gönderilmesi kararlaştırılmıştı efendim.*

TBMM Reisi

Mustafa Kemal

Vesika No. 7278

A III - 15

D 16

F 22 - 11

Ankara / 17.2.1921

Şube 1

Sayı 1682

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına,

*Merkez ordusu komutanlığından alınan şifre örneği
bilgi için aşağıda sunulmuştur.*

*Genel Kurmay
Başkanı V.
Fevzi*

ÖRNEK

Genelkurmay Başkanlığı'na,

Sayı 518

Amasya / 15.2.1921

Büyük Millet Meclisi'ne muhafız olarak Giresun'a gidecek olan 100 seçme neferin 13 - 14 tarihinde motorla Samsun'a geldikleri ve istirahatlerinin sağlandığı ve bugün 15.2.1921'de Ankara'ya doğru hareket edecekleri arz olunur.

*Merkez Ordusu Komutanı
Nurettin*

Evraka 19.2.1921

Meclis Başkanlığı 4 - 533

Vesika No. 7289

A 111 - 15

D 16

F 22 - 8

28.2.1921

Milli Savunma Bakanlığına,

Mustafa Kemal Paşa hazretleri maiyetinde bulunmak üzere Giresun'dan gönderilen 100 kişilik bir milis kuvvetinin yol boyunca birçok uygunsuz hallere cüret ile bir yaylı ve 2 at, Çorum'da ve yollarda 7 baş at ve kısarak ve katırcıların ve yolcularında birçok hayvanlarını alarak ve Alaca'ya geldikleri zaman da bir eve zorla girip ahırda bulunan hayvanı aldıkları ve bu hayvanları geri almak için gönderilen jandarmaları silahla tehdit edip kovdukları Çorum musasarrıflığı ile Alaca kaymakamlığından bildirilmekte ve Yozgat'a vardıklarında da bu hallerine devamları olası bulunmakta ve buna ise milli hükümetimizle başkanımızın razı olmayacağı doğal olduğundan haklarında yapılacak kanuni işlemin süratle bildirilmesi arz ve istizan olunur.

*Mintika Komutanı
Albay Abbas*

Vesika No. 7279

A III - 15

D 16

F 22 - 10

Çorum / 26.2.1921

İçişleri Bakanlığına

27.2.1921

36

İçişleri Bakanlığına,

Binbaşı Şevket Bey'in idaresi altında 2 gün önce Çorum'a gelen ve söz konusu binbaşının emir ve komutasına pek de itaatkâr olmayan 100 kişilik Giresun milli kuvveti buraca sağlanan taşıt araçlarına bindirilerek Alaca Yozgat yolu ile bugün Çorum'dan Ankara'ya hareket ettikleri hükümetin çabalarına rağmen taşıt aracı tedarik konusunda kendi başlarına girişimlerde bulunmak istemişlerse de meydan verilmediği maruzdur.

*Mutasarrıf
Cemal*

*Başkanlık makamına arz ve takdim
28.2.1921*

*İçişleri Bakan Vekili
Dr. Adnan*

A III - 15

d 16

F 22 - 6

Çok ivedidir

1.3.1921

Milli Savunma Bakanlığına,

Giresun'dan Ankara'ya gelmekte olan 100 erden oluşan milislerin Çorum'da büyük bir olay çıkmasına sebebiyet verecek şekilde taarruz ve tecavüzlerde bulunmuş oldukları gerek mutasarrıfın ve gerek ahalinin pek heyecanlı biçimde yaptıkları başvurudan anlaşılmış olduğu dünkü tarihle mutasarrıftan alınan 2. telgrafa göre aynı durumlara Alaca kazasında da cesaret ettikleri ve kapıları kırarak evlere girmekte bulundukları kanıtlanmış bulunuyor. Söz konusu erlerin yollarında sürekli olarak bu biçimde hareket etmeleri beklendiğinden gereken önlemlerin süratle alınmasını önemle rica ederim efendim.

*İçişleri Bakanı Adına
Müsteşar*

Vesika No. 7280

A II - 15

D 16

E 22 - 4

*TBMM Meclisi
Telgraf Makina Başında
6 - 403
Ankara / 2.3.1921*

Giresun Müfrezesi Komutanlığına,

Yol boyunca müfrezeniz erlerinden bazıları uygunsuz hallere başvurduklarından bahisle şikayet edilmektedir. Buna kesinlikle ihtimal vermiyorum. Gerçekten olmuş ise çok müteessir olacağım. Makine başında cevap veriniz ve size vereceğim emri bekleyerek oradan hareket etmeyiniz.

*TMM Meclisi Reisi
Mustafa Kemal*

Mühim ve aceledir.

Giresun / 4.3.1921

1 - 277

A III - 3

D 14

F 7 - 2

*Büyük Millet Meclisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine,*

1- Cevap: 28.2.1921 tarihli şifreye ektir. Motorun Vone limanında muhafazası zor olduğundan Ordu mutasarrıfı ile görüşerek Giresun'da muhafaza altına alınan ve ambarları mühürlenmeyerek müretebatına misafir muamelesi yapılmaktadır.

2- Motorun kapasitesi bir tabur askeri taşımaya yeterlidir.

3- Bugünkü durumda taşıt araçlarına çok ihtiyaç olduğu içni alayın naklinde "Lvllnkmk" üzere motorun Giresun'da bırakılması için onay ve emirlerinizi bilhassa istirham ile saygılarımı sunar, muhterem ellerinizden öperim paşa hazretleri.

*Müdafaa-i Milliye Reisi
Osman*

*İcra vekilleri heyeti başkanlığına
5.3.1921*

A IV - 15 - a

D 62

F 1

15.1.1922

Gazi Paşamız Efendimiz Hazretleri,

Allaha sonsuz şükürler olsun. Ancak yüksek yaradılışınız ve olağanüstü zeka ve çalışmanızla cennetlik IV. Çelebi Mehmet Han'dan sonra büyük devlet yapısının yenilenip cezalandırılması ile dünyanın en kutsal ülkesi iken en çok ezilip harap olmuş zavallı vatanımızın yaralarının tedavisi ile acı ve ağrılarını durdurmaya hiç olmazsa sınırlandırmaya insan üstü bir çaba harcayıp amaca ulaştığınız bir sırada sırf türedi ve zorba gibi sosyal yapımızda ve yönetim organımız üzerinde bir çıban olmak yönünden, hem yüksek kişiliğinize karşı beslediğim sarsılıp eksilmez sevgi ve saygı, hem de küçücük bir parçası olduğum kutsal vatanımız için hizmetlerini yinelemek için kendimce pek önemli saydığım (ancak yüksek şahsınıza özel olmak üzere) bazı konuları arz etmeme izin vermenizi istirham ederim.

Hükümet ve milletimize, özellikle şu sahillerde, hizmetleri geçenlerden 47. Alay Komutanı Osman Ağa'nın tüm-den cahil olup geçmişte (bir hiç) olduğundan bahsetmeye gerek yoktur. Bildiğiniz gibi insan ve insanlık için ölçü elbettteki bağlı olduğu toplum ile üzerinde doğup büyüdüğü kutsal vatanına yaptığı iyilik ve duyduğu ilgidir. Şu kadar ki Balkan savaşında bir ayağının din ve millet uğruna sakat kalması sonucu memleketin ileri gelenlerinden gördü-

ğü iltifat ve yardımlardan başlayarak kahvecilik, balıkçılık, göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir zamanda milyonerliğe çıkan bu zatın, umumi harp içinde buralarda herkesin bildiği gibi Çarşamba kazasından alınarak Giresun'a yollanırken yarım saat mesafede (Ayvasıl) köyü ihtiyar heyetinden sahte mazbata (belge) uydurarak, o zaman nokta komutanı olan sonradan ordudan atılan yüzbaşı Niyazi Efendi ile başlayarak yine umumi harpte Yavuz Kemal nahiyesi merkezinde bulunan askeri birlikler komutanına teslim ettikleri keresteye karşılık Rum halkından pañço adındaki kişi ile birlikte uydurdukları yüz bir liralık sahte bir mazbatayı Giresun nokta komutanlığına verip tutarını tam olarak almak suretiyle binasını kurduğu zenginliğin zavalı milletimizin boş kesesinden dolandırma neticesi koparılmış yasal olmayan bir zorla ele geçirme olduğunu yüksek kişiliğinizin gözleri önüne arz edeceğim.

İşte (irade)den önce (ihtiras), vatanseverlikten çok kişisel çıkarar ile harekete gelen bu kişi, hırsını ve çıkarlarını sürdürme uğruna her şeyden önce hükümet kuvvetini alet edinerek bu sayede etki kurmakla daha geniş işlere başlamak için başkomutanı ve sevinç kaynağı olduğumuz son inkılabımızı, en elverişli fırsat sayarak bilinen işleri ile бүsbütün meydana çıkmıştır.

İşte bu suretle zaten Belediye Başkanı iken Müdafaa-i Hukuk Reisliğini de ele geçirdikten sonra bu adam etrafını saran cahil ve hırslı dalkavuklar dolayısı ile de burada adeta hükümet içinde hükümet durumunda bir türedi biçimi yaratmaya başlayarak memleketi terk ederek başka bir ülkeye kaçan Rumların mülk ve bahçelerini kendine, akraba ve soyuna sopuna ve dalkavukları arasında bölüdüğü gi-

bi bunların İslam halktan alacaklarına karşılık kasalarında sakladıkları senetleri elde eden bu adam çaresiz köylülere geri vereceği yerde kötülüğünü gizlemek için gösteriş olsun diye ancak değeri az olan birkaçını yakıp halka cömertlik ve vatansever olduğunu gösterme sahtekârlığı yaparken alacak değerleri yüksek senetleri de zorla ödetmek veya karşılığında bir bölüm Müslümanların bağ ve bahçelerini zaptetmiş ve tapularını elde etmiştir.

Bütün bu arzettiklerim gerçek bir sorun oluşturmaya yeterli olduğu halde bununla da kalmayarak Batı cephesinde görünüşte vatan hizmeti ile uğraşırken bile memleketi hâlâ pençesinde tutmak için de ara sıra gizli görevlerle bir takım aşâğılık adamlar göndermekte, hükümet dairelerine (kendisine bağlı mutasarrıflığa) belediye ve Müdafaa-i Hukuka Bolvadin ve Polatlı telgraf merkezlerinden şifre ile yalnız kanuna değil sağlam bir akla sığmayacak birçok hakaret ve emirler yağdırmak suretiyle memlekette hükümet gücü ve otoritesini ve üst düzeydeki memurların onurlarını halkın ve ecnebilerin gözündeki tümü ile hiçe indirmektedir.

Bu adamın halk içinde bir otorite ve güce sahip olmadığını, fakat yalnız hükümet kuvvetini alet ederek elinde sadece para ve çıkarları için kendisine hizmet eden adi suçlulardan ve silahsız insanları boğan birkaç katil yardımcısından başka kimsesi bulunmadığını da eklemeyi gerekli görürüm.

Ve işte sadece bu bakımdandır ki henüz çeşitli dert ve yaralar kıvrınmakta tümüyle kurtulamayan zavallı vatandaşımızın özellikle idare yapısı üstünde fena bir çıban şeklini aldığı ve hükümetçilikle kanunu bu çevrede berbat ederek daha da karışık bir duruma getirmek eğilimini gördüğüm

için bu yazılarımla sizin başınızı ağrıtmayı milli kurtuluşumuz adına zorunlu gördüm. Bu arz ettiklerime tek olabilecek bilgileri daha sonra parça parça sunacağıma söz veriyorum efendimiz hazretleri.

*Giresun Sancağı Reji Müdürü
Nakiyüddin*

*3.2.1922
evraka saklanması.*

TÜRKİYE **BANKASI** katkılarıyla